

ЗВЯЗДА

БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

МАЦІ. МОВА. КНИГА

Сёння ў Смаргоні распачынаецца
Свята беларускага пісьменства

Жыхарка Смаргоні Тэрэза СЯЛІЦКАЯ з дачкой Аксанія — вучаніцай 2-га класа, у гарадскім скверы.

Маладое дрэва расце са старога на сядзібе-музеі ў Кушлянах як сімвал духоўнага адраджэння Сморгоншчыны.

Першы ў Беларусі велічны помнік Францішку Багушэвічу ўжо стаў візітнай карткай смаргонскай зямлі.

Гэтага дня ў Смаргоні чакалі ўжо цэлы год. Яшчэ летас у Барысаве была агучана наступная стапіла правядзення Дня беларускага пісьменства — Сморгоншчына. Але тады наўрад ці хто з жыхароў гэтага невялікага горада мо падумаў, што за гэты час Сморгонь так перамянілася. І сучасны нават не ў новым асфальце і не ў пафарбаваных дамах, якія ажывілі горад. Спецыяльна ў Дзень пісьменства

ў Смаргоні будзе асвечана Праабражэнская царква і адкрыцця помнік Францішку Багушэвічу. І гэта далёка не ўсе сюрпрызы, якія чакаюцца на свята.

— Сморгонь абраная 16 сталіцай правядзення Дня беларускага пісьменства. І на сёння гэта велікі добры штуршок для культурнага развіцця нашага рэгіёна, — гаворыць намеснік старшыні Сморгонскага райвыканкама Аляксандр ВЯРСОЦКІ.

— Адчуваю вялікае задавальненне ад таго, што нарэшце свята прыйшло і да нас у горад. Адных толькі гасцей чакаецца каля паўтары тысячы. Мяркую, што на гала-канцэрте, які будзе закрываць свята, збярэцца не менш за 20 тысяч гледачоў. Яшчэ б: хто не хоча паглядзець на Ірыну Дарафееву, гурт «Палац», ансамбль «Харошкі», вакальны гурт Белдзяржфілар-

ЗА ПРАЦУ І ТАЛЕНТ

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка 4 верасня ўручыў дзяржаўны ўзнагароды вялікай групе медыцынскіх работнікаў. Усяго ж дзяржаўнага ўдасцелены 63 прадстаўнікі розных галін народнай гаспадаркі, сілавых структур, спорту.

Паводле слоў Аляксандра Лукашэнка, «цырмонія ўрачыстага ўручэння ўзнагарод напоўнена высокім грамадзянскім і грамадскім сэнсам: уся краіна даведаецца пра людзей, чыё працоўнае жыццё — узор упартасці, духоўнай шчодрасці, адданасці справе, служэння свайму народу».

Звяртаючыся да ўзнагароджаных, Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў: «Важна, што вы імкніцеся дабіцца не толькі асабістых поспехаў, але і прынесці карысць Айчыне. Тым самым правіліце высокую чалавечую якасць сапраўднага грамадзяніна-патрыята, якая так неабходна ўсім у цяперашні час сур'ёзных выпрабаванняў, неабходна дзеля будучага нашай краіны».

У БЕЛАРУСІ ЗАВЕРШАНА ПАДРЫХТОўКА ДА ПЕРАПІСУ НАСЕЛЕНІЦТВА — 2009

У Беларусі завершана падрыхтоўка да перапісу насельніцтва, які пройдзе з 14 па 24 кастрычніка. Аб гэтым Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка 4 верасня далажыў старшыню Нацыянальнага статыстычнага камітэта Уладзіміру Зіноўскі.

Гэта маштабнае мерапрыемства мае вялікае значэнне для развіцця краіны. Веданне дакладнай і сацыяльнай сітуацыі ў дзяржаве дае магчымасць ацэньваць рэзультатынасць дзейных праграм, знаходзіць новыя магчымасці для развіцця дзяржавы, палепшэння жыцця насельніцтва Беларусі. Акрамя таго, перапіс насельніцтва — аснова для распрацоўкі дзяржаўных прагнозаў сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі, бягучых разлікаў і прагназавання колькасці і складу насельніцтва.

Як адзначыў Уладзімір Зіноўскі, да перапісу праведзена вялікая падрыхтоўчая работа як Нацыянальным статыстычным камітэтам,

насі ўзнагароджаным за прафесійнае і спартыўнае майстэрства, вытворчыя і творчыя поспехі, усюзнае выкананне службовых абавязкаў.

У ліку тых, хто ўзнагароджаным медалямі, каму аб'юлена падзяка кіраўніка дзяржавы, хто ўдасцелены ганаровыя званні ў Рэспубліцы Беларусь, — прадстаўнікі розных рэгіёнаў краіны і розных сфераў дзейнасці. У прыватнасці, гэта кіраўнікі і спецыялісты арганізацый рэальнага сектара эканомікі, устаноў адукацыі, аховы здароўя і культуры, органаў дзяржаўнага кіравання і кантролю, ваеннаслужачыя, спартсмены і трэнеры. Як і прынята, «гэта радасны факт, які красамойна сведчыць аб тым, што ўсёды ёсць людзі, якія з'яўляюцца прыкладам для пераімання». І важна, каб іх становілася як мага больш.

Кіраўнік дзяржавы асабліва адзначыў работнікаў медыцыны, якіх было большасць сярод ўзнагароджаных. І гэта не выпадкова, бо Беларусь, нягледзячы ні на якія фінансава-эканамічныя цяжкасці, не скараціла, як у некаторых су-

седніх краінах, а нават павялічыла выдаткі на ахову здароўя. Хоць пры гэтым давалася скараціць праграмы па іншых напрамках.

«Я рады, што на гэты клопат медыкі ў большасці сваёй адказваюць яшчэ больш стараннай работай па прымяжэнні галоўнага багацця грамадства — здароўя людзей», — сказаў Аляксандр Лукашэнка. Паводле яго слоў, ёсць пэўныя вынікі, напрыклад, скарачэнне дзіцячай смертнасці, становіцца ўрачы ў навадзяжэнні.

Прэзідэнт падкрэсліў, што з пачатком глыбокай удзячнасці ён уручыў медалі і нагрудныя знакі да ганаровага звання «Заслужаны ўрач Рэспублікі Беларусь» дастойным прадстаўнікам беларускай медыцыны.

Аляксандр Лукашэнка выказаў упэўненасць, што яны не спыняцца на дасягнутым, а будучы працаваць яшчэ больш мэтаакіравана і рэзультатыўна.

У ліку ўзнагароджаных медалём «За працоўныя заслугі» — галоўны ўрач Мінскага кансультацыйна-ды-

Аляксандр БОЙКА: «АДТОК З ГАЛІНЫ САПРАўДНЫХ ПРАФЕСІЯНАЛАў ДАПУСЦІЦЬ НЕЛЬГА»

2008/2009 навучальны год выдаўся для беларускай сістэмы адукацыі даволі складаным і ў многім вызначальным. У рэкордна кароткі тэрмін беларускай школе давалася пераходзіць на 11-гадовы тэрмін навучання, якому папярэдняй сапраўдны магзавы штурм...

— Мяркую, што чарговае выпрабаванне мы з гонарам прайшлі перш за ўсё дзякуючы майстэрству нашых педагогаў, — расказаў у гутарцы з журналістам «Звязды» старшыня Цэнтральнага камітэта Беларускага прафсаюза работнікаў адукацыі і навукі Аляксандр БОЙКА. — Аднак, прынаося, у галоўнага прафсаюза былі апасеныя накіраваны на масавага скарачэння настаўнікаў у сувязі з пераходам школы на 11-годку і зніжэння ўзроўню іх заробку ў сувязі са змяшчэннем на грузкі. Вас цікавіць, наколькі яны сапраўдзіліся? На 1 кастрычніка 2008 года колькасць педагагічных работнікаў ва ўсіх тыпах школ склапа 136 тысяч 132 чалавек, што на 3,5 працента ніжэй за аналагічны паказчык на 1 кастрычніка 2007 года. Тым не менш у няпростае ўмовах органы кіравання адукацыяй і прафсаюзныя камітэты зрабілі ўсё магчымае для захавання кадравага патэнцыялу галіны.

А вось пытанне з заробкамі — больш складанае. Першае, сярэдняя педагагічная нагрузка ў агульнаду-

Прамая лінія

АЛЕРГІЇ ў ДЗЯЦЕЙ

Пра гэта можна распытаць загадчыка кафедры паліклінічнай педыятрыі Беларускай медыцынскай акадэміі паслядыпломнай адукацыі, прафесара, доктара медыцынскіх навук Уладзіміра Фёдаравіча ЖАРНАСЕКА. «Прамая лінія» з яго ўдзелам адбудзецца ў чавер, 10 верасня з 14.00 да 15.30 па нумары 8 (017) 292 38 21 і 292 38 92. Папярэднія пытанні можна пакінуць па нумары 8 (017) 287 18 29 (Святлана Барысенка) і 287 18 36 (Вольга Шаўко).

Беларусь, Польшча і Украіна плануецца стварыць сумесную сістэму бяспекі паветранай прасторы

Пра гэта БЕЛТА паведаміў на чачальнай прэс-службе Міністэрства абароны Беларусі Вячаслаў Раменчык.

У Брэсце 4—5 верасня праходзіць трохбаковае прыгранічнае сустрэча чачальнай генеральных штабаў узброеных сілаў Беларусі, Польшчы і Украіны. «На сустрэчы разгледжаны пытанні павышэння ступені даверу паміж ваеннымі ведамствамі трох краін. Разгледжаны ліку сумесных дзеянняў на найбліжэйшым перспектыве, у тым ліку стварэнне сумеснай сістэмы бяспекі паветранай прасторы, супрацоўніцтва на ўзроўні інжынерных падраздзяленняў па ўтылізацыі боерпрыпасаў», — паведаміў Вячаслаў Раменчык.

Нацыянальнае касмічнае агенцтва пачынае стварыць у Беларусі, паведаміў старшыня Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Міхаіл Масніковіч.

«Плануецца, што новая структура будзе вырашаць усё пытанні, звязаныя з даследаваннем і выкарыстаннем Беларускае касмічнай прасторы, у тым ліку з прымяненнем магчымасцяў новага беларускага спадарожніка, які плануецца запусціць у наступным годзе».

Новы беларускі спадарожнік будзе больш лёгкі і маневраны, чым папярэдні, — яго вага складзе каля 350 кг, распавядае каля 2 метраў. Беларускі касмічны апарат забяспечыць поўнае пакрыццё тэрыторыі Беларусі касмічнымі здымкамі. Каманда-вымяральны пункт дэла забяспечыў паўтвараць беларускага касмічнага апарата стварэцтва ў Лагойскім раёне. Там будзе функцыянаваць сучасная антэная сістэма і праграма-апараты комплекс для прыёму інфармацыі са спадарожніка. Усе касмічныя звесткі будуць перадавацца адсюль у Цэнтр кіравання палётамі касмічнага апарата, які ствараецца ў будынку Аб'яднанага інстытута праблем інфарматыкі НАН у Мінску.

КАНФІСКАВАНА БУЙНАЯ ПАРТЫЯ МЕТАМФЕТАМІНУ

Сёлета ў жніўні Камітэтам дзяржаўна-нагляднага ўдзелу ў справе папярэдняй сапраўдны магзавы штурм...

Супрацоўнікі падраздзялення па барацьбе з наркабізнесам затрымалі на месцы злачынства адрозныя пяці чалавек. Яны вывезліся ў адзін момант пакінулі жытло, якое гарэла, паведамілі ў раённым аддзеле ўнутраных спраў. Жанчына патлумачыла свае паводзіны тым, што стапілася ад адзіноцты і такім чынам хацела вырашыць сваю праблему, але не змагла дзавесці задуманае да канца. Мяркуюцца, што на падобныя дзеянні пенсіянерка рашылася ў стане алкагольнага ап'янення. Пазней высветлілася, што знічанага агнём хаца належала мясцовай гаспадарцы, у сувязі з гэтым узбуджана крмынальная справа.

СУДОРЖКА

62-гадовая жыхарка вёскі Дуравічы Буда-Кашалёўскага раёна падпаліла ўласны дом, наважыўшыся закончыць жыццё самагубствам, аднак у апошні момант пакінула жытло, якое гарэла, паведамілі ў раённым аддзеле ўнутраных спраў. Жанчына патлумачыла свае паводзіны тым, што стапілася ад адзіноцты і такім чынам хацела вырашыць сваю праблему, але не змагла дзавесці задуманае да канца. Мяркуюцца, што на падобныя дзеянні пенсіянерка рашылася ў стане алкагольнага ап'янення. Пазней высветлілася, што знічанага агнём хаца належала мясцовай гаспадарцы, у сувязі з гэтым узбуджана крмынальная справа.

Курсы замежных валют, устаноўленыя НБ РБ з 05.09.2009 г. (для бн рэалізацыі)

1 долар ЗША	2 830,00
1 еўра	4 041,81
1 латыўскі літ	5 749,70
1 літоўскі літ	1 170,34
1 чачская крона	157,99
1 польскі злоты	981,19
1 расійскі рубель	89,54
1 украінская грыўна	317,80

Курсы замежных валют для безвалютных разлікаў

Цэнтрабанк РФ	31,6062
USD	35,7253
UAH	11,1486
1000 BYR	45,1084
EUR	45,1084

ААТ «Асімптота» Уладзіміра Грыбіцова УНП 100024047 Ліцэнзій Мінскаўз № 02140/0172806 выд. 03.05.2004 да 02.05.2009

Сёння

Сонца	Усход	Заход	Даўжыня дня
Мінск	6:27	19:48	13:21
Віцебск	6:15	19:39	13:24
Магілёў	6:17	19:38	13:21
Гомель	6:16	19:32	13:16
Брэст	6:42	20:03	13:21
Гродна	6:45	20:01	13:16

Імяніны

Пр. Калініка, Мікалая, Паўла, Яфрэма.

К. Дароты, Юстыны, Ваўжынца, Лаўрэна.

Геамагнітная ўзрушэнні

21 град.	90 град.	03 град.
18 град.	7 град.	06 град.
15 град.	12 град.	08 град.

Абвясцілі:

- німа прыкметных геамагнітных узрушэнняў
- невялікія геамагнітныя узрушэнні
- слабая геамагнітная бура

НАДВОР'Е на заўтра

ГРОДНА 748мм рт.ст. +11...+13° +14...+16°	МІНСК 739мм рт.ст. +10...+12° +15...+17°	МАГІЛЁў 742мм рт.ст. +12...+14° +17...+19°
ВІЦЕБСК 746мм рт.ст. +12...+15° +17...+19°	БРЭСТ 749мм рт.ст. +10...+12° +15...+17°	ГОМЕЛЬ 748мм рт.ст. +14...+16° +19...+21°

У СУСЕДЗІЇ

ВАРШАВА +14...+16°	МІЎ +20...+22°	РЫГА +16...+18°
ВІЛЬНЮС +14...+16°	МАСКВА +20...+22°	С. ПЕЦЯРБУРГ +18...+20°

МЕНЕЙ ЭКСПАРТУЕМ У РАСІЮ, А БОЛЕЙ — У НІДЭРЛАНДЫ

Сусветны фінансавы крызіс негатыўна паўплываў на знешнегандлёвую дзейнасць суб'ектаў малага прадпрыемальніцтва — такую вытворчасць у Міністэрстве эканомікі па выніках першага паўгоддзя 2009 года. Так, аб'ём экспарту тавараў, рэалізаваных суб'ектамі малага прадпрыемальніцтва, склаў 680,1 мільярд даляраў ЗША, а гэта меней на 12,7% у параўнанні з аналагічным перыядам мінулага года. Такія вынікі дзейнасці малага бізнесу Мініканомікі тлумачыць спадам дзелавой актыўнасці як у эканоміцы заходнеўрапейскіх краін, так і ў нашых суседзях, Расіі і Украіны, якія з'яўляюцца традыцыйнымі рынкамі збыту прадукцыі беларускіх прадпрыемстваў.

Самым буйным экспартным партнёрам па-ранейшаму застаецца Расія — 238,6 мільярд даляраў, або 35,1% у агульным аб'ёме экспарту суб'ектаў малага прадпрыемальніцтва. Прычым у мінулым годзе доля рынку Расійскай Федэрацыі была на 36,3% вышэйшай і складала 48,1% ад усяго знешнегандлёвага партнёраў па экспартзе.

На другой пазіцыі знаходзіцца Латвія з доляй у 26,7%, на трэцім — Нідэрланды — 11,5%. Прычым экспарт у Нідэрланды за гэты год вырас ажно на 94,3%. Значна ўзрос экспарт і ў некаторыя іншыя краіны: у Венесуэлу — у 11 разоў, у Кітай — у 4,9 разоў, у

Турцыю — у 3,6 разоў. Праўда, удзельная вага такіх краін у агульным экспартзе пакуль невялікая — ад 0,2 да 1 працента.

Калі ўзяць у разрэзе тавараў, то суб'екты малага прадпрыемальніцтва ў першым паўгоддзі 2009 года больш за ўсё экспартвалі растарвальнікі і разбавляльнікі арганічныя (27,6%), нафтапрадукты і звадкаваны газ (18,1%) і вырабы з драўніны (4,8%). Цікава, што вырас аб'ём экспарту малака, вяршоўку злучаных у 7,8 разоў, масла каровінага ў 7,8 разоў, сыроў і твараў у 2,5 разоў. Праўда, доля малочных прадуктаў у агульным аб'ёме нязначная — 1,2 праценты.

Што датычыцца імпарту тавараў суб'ектамі малага прадпрыемальніцтва, то ён скараціўся яшчэ больш за экспарт — за першае паўгоддзе 2009 года склаў 2499,1 мільярд даляраў, што складае 69,1 працента да ўзроўню аналагічнага перыяду мінулага года.

Галоўным партнёрам па імпарце з'яўляецца таксама Расійская Федэрацыя — 952,3 мільярд даляраў, або 38,1% ад агульнага аб'ёму. Другую пазіцыю займае Германія з 9,5%, трэцюю — Кітай з доляй у 8,9%. Найбольш актыўнымі прадпрыемальнікамі з'яўляюцца мінчане — доля малых прадпрыемальнікаў са сталіцы ў агульным аб'ёме экспарту склала 67,7%, імпарту — 71,9%.

Павел БЕРАСНЕЎ.

У ПОШУКАХ АРЛА-МАРКУТА І РЭДКАЙ СІНІЧКІ

Сёння грамадская арганізацыя «Ахова птушак Бацькаўшчыны» праводзіць чарговыя шостыя адкрытыя чэмпіянаты Беларусі па спартыўнай арніталогіі. Ужо традыцыйна штодгод у ім удзельнічаюць і «бэдуатчыры» з краін далёкага замежжа. Сёння ў чэмпіянаце прымуць удзел арніталогі з Фінляндыі, Швецыі і Вялікабрытаніі, паведамліў рэдакцыі спецыяліст па экалагічнай адукацыі грамадскай арганізацыі «Ахова птушак Бацькаўшчыны» Руслан ШАЙКІН.

Назіранне за птушкамі, або бэдуатчынг, з'яўляецца даволі папулярным і масавым захапленнем для многіх жыхароў еўрапейскіх краін. Людзі з задавальненнем вывучаюць птушак, вядуць нават спецыяльныя спісы відаў птушак, якіх яны убачылі за сваё жыццё. Гэтае азартнае захапленне не наносіць шкоды прыродзе, бо назіранне ажыццяўляецца на адлегласці, і для гэтага зусім не трэба адлюльваць птушак. Каб вызначыць лепшых знаўцаў птушак, у многіх краінах праводзяцца чэмпіянаты па вызначэнні найбольшай колькасці відаў птушак.

Летась на «птушыным» чэмпіянаце пераможцам упершыню стала замежная каманда — фінская «Lintu», якая за 9 гадзін уба-

чыла і пачула 104 віды птушак. Другое месца заняла беларуская каманда «Aquila» з вынікам 102 віды. Аднак абсалютным лідарам па колькасці зарэгістраваных відаў птушак год запар застаецца каманда з «Peregrinus» з Брэсцкай вобласці, якая ў 2007 годзе ўнесла ў свой спіс 106 відаў.

Правілы чэмпіяната простыя. У склад каманды ўваходзяць чатыры удзельнікі. Два з іх павінны быць абавязкова поагнадаванымі. Каманда самастойна выбірае маршрут руху, але трэба паміць, што месцам фінішу з'яўляецца тое месца, з якога каманда стартавае. Рухацца па тэрыторыі Беларусі можна на аўтамабільх. Птушак улічваюць па знешнім выглядзе ці па голасе. Камандзе неабходна ўлічыць максімальную колькасць відаў птушак з 6 гадзін раніцы да 15 гадзін.

Больш падрабязную інфармацыю аб чэмпіянаце можна знайсці на сайце АПБ <http://ptushki.org>.

Сяргей КУРЧАК.

Шуляк-галубятнік

Купіў Беларусь!

ПА ЗДAROЎЕ — НЕ Ў АПТЭКУ, А Ў КРАМУ

Навінка ад Бярозаўскага сыраварнага камбіната — прыяцельны біфідапапі «Баланс» — з'явіцца ў найбліжэйшыя дні на паліцах беларускіх крамаў. Трэба патлумачыць, што ААТ «Бярозаўскі сыраварны камбінат» мае ўжо багаты досвед па выпуску так званых функцыянальных прадуктаў: гэта біяпапі «Лакцінал», «БіяМатрыкс», «Имуналакт», «Акты-вілСпортАктыў» і некаторыя іншыя. Аднак «Баланс» з'яўляецца прычынова новым для беларускай малочнай прамысловасці прадуктам. Раней гэты сегмент займалі пераважна расійскія пільныя агуры і кісламалочныя папі.

Як паведаміў журналісту «Звязды» ў прэс-службе прадпрыемства, «Баланс» створаны на аснове спецыяльна падарбаннага складу жывых мікраарганізмаў, якія дабратворна ўплываюць на фізіялагічны стан чалавека. У яго уваходзіць комплекс з пяці жывых важных прыяцельных бактэрыяльных культур — лактабактэрыі і біфідабактэрыі. Гэтыя прадстаўнікі мікрафлоры нашага страўнікава-кішчанага тракту ствараюць фізіялагічны бар'ер перад непажаданымі бактэрыямі, удзельнічаюць у падаўленні патэгенных мікраарганізмаў, палепшаюць засвойванне лактозы, зніжэнні стэрэору ў крыві, змяншэнні ўзрочна канцэнтраваннасці спалучэнняў і павышэнні імунітэту арганізма. Бярозаўскі сыраварны камбінат набыў у мінулым годзе патэнтаваную тэхналогію вырабу біфідапапі і змог прапанаваць беларусам вельмі карысны і цалкам натуральны прадукт на больш нізкай цэне ў параўнанні з яго расійскімі аналагамі. Дарчы, у Еўропе аналагі беларускага «Балансу» ўзлужана трываюць паліму першыства па аб'ёмах продажу сярэд кісламалочных папоў.

У пачатку ліпеня пробныя партыі «Балансу» з'явіліся ў продажы ў некалькі буйных гандлёвых цэнтрах нашай краіны. Ааналіз попыту сведчыць пра тое, што прадукт запатрабаваны спажывачамі. Не выключана, што не апошнюю ролю ў папулярнасці «Балансу», асабліва сярэд жанчын, адыграла нізкакаларыйнасць прадукту (0,8 працента тлустасці). Да таго ж у «Балансе» выдатныя смакавыя ўласцівасці. Адным словам, цяпер яго вытворчасць пастаўлена на пастаянную аснову.

Да канца верасня бярозаўскія вытворцы збіраюцца парадаваць пакупнікоў яшчэ адной сваёй навінкай — прадуктам з біфідабактэрыямі пад назвай «Эліксір», які прызначаны для штодзённага спажывання людзьмі ўсіх узростаў. Асабліва ён рэкамендуецца людзям, якія працуюць на шкоднай вытворчасці. У склад «Эліксіру» уваходзяць мікраарганізмы і рэчывы мікробіагна паходжання, якія з'яўляюцца прадстаўніцамі нармальнай мікрафлоры страўнікава-кішчанага тракту і дабратворна ўплываюць на фізіялагічныя функцыі і біяхімічныя рэакцыі арганізма чалавека. У адрозненне ад ужо звыклых біфідапрадуктаў, у «Эліксіры» ўтрымліваюцца не толькі бяліячкіна актыўныя біфідабактэрыі, але і карысныя метабаліты — прадукты іх жыццядзейнасці: амінакіслоты, вітаміны В1, В2, В6, В12, С, фоліевая кіслата і іншыя.

Надзея НІКАЛАЕВА.

Внеочередное общее собрание акционеров ОАО «Белгорхимпром» состоится 14 сентября 2009 года в 11.00 по адресу: г. Минск, пр. Машерова, 17, актовый зал (3 этаж)

Повестка дня:

1. Об оказании безвозмездной (спонсорской) помощи.

Регистрация акционеров — в день проведения собрания с 9.00 до 10.30 по адресу: г. Минск, пр. Машерова, 17, в актовом зале (3 этаж).

УНП 600024712

ИНФОРМАЦИЯ О ПРОВЕДЕНИИ КОНКУРСОВ

Государственный комитет по имуществу Республики Беларусь извещает о проведении 29 октября 2009 г. в 10.00 открытого конкурса по продаже принадлежащих Республике Беларусь акций открытого акционерного общества «Трест «Спецсельстрой» (96,82% уставного фонда) и 29 октября 2009 г. в 11.00 — открытого конкурса по продаже принадлежащих Республике Беларусь акций открытого акционерного общества «Таксомоторный парк» г. Брест (45,9% уставного фонда).

Продавец — Государственный комитет по имуществу Республики Беларусь, г. Минск, пер. Краснозвездный, 12.

Документы для участия в конкурсах предоставляются в срок до 16.00 14 октября 2009 г. по адресу: г. Минск, пер. Краснозвездный, 12, каб. 401.

Полное извещение о проведении конкурсов размещено на сайте Государственного комитета по имуществу (www.gki.gov.by), а также будет предоставлено всем заинтересованным по их запросам.

Контактный телефон Фонда государственного имущества Государственного комитета по имуществу — (017) 284 85 62.

УНП 100704627.

БЕЛАРУСЬ У СТУДЗЕНІ-ЛІПЕНІ Ў ЦЭЛЫМ ЗАХАВАЛА ДАДАТНУЮ ДЫНАМІКУ РАЗВІЦЦЯ

За сем месяцаў забяспечаны рост ВУП у памеры 100,4 працента. Аб выніках сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны за студзень—ліпень і прагнознай ацэнцы развіцця Беларускай эканомікі па выніках 2009 года далажыў Прэзідэнту Беларусі Аляксандру Лукашэнку прэм'ер-міністр Сяргей Сідорскі.

Тым не менш праблемнымі пунктамі эканомікі краіны застаюцца тэмпы прамысловай вытворчасці, саляда знешнеэканамічнай дзейнасці, таварааборат. За сем месяцаў 2009 года індэкс аб'ёму вытворчасці прамысловай прадукцыі склаў 96,1 працента да студзеня—ліпеня 2008 года.

Павелічэнне вытворчасці прадукцыі забяспечылі Мінсельгасхарч, канцэрны «Белнафтахім», «Белдзяржхарчпрам» і «Белбійофарм». Устойліва скарачаюць адставанне ад узроўню мінулага года Мінбудпрадхімтэх і канцэрн «Беллепрам».

Найбольшыя праблемы з забеспячэннем неабходных тэмпаў вытворчасці прадукцыі мае Мінпрам. Калі ў студзені 2009 года тэмп вытворчасці склаў 83,8 працента да аналагічнага перыяду 2008 года, то ў першым квартале — 82,2 працента, у студзені—ліпені — 76,4 працента.

Перад міністрам прамысловасці пастаўлена заданне забяспечыць на выніках 2009 года тэмп росту прамысловай вытворчасці не ніжэйшы за 82 праценты.

У першым паўгоддзі 2009 года саляда знешняга гандлю таварамі і паслугамі скалапа адмоўнае ў памеры \$3,1 млрд. Пры гэтым экспарт тавараў і паслуг склаў \$10,6 млрд, або 54,6 працента ў параўнанні са студзенем—чэрвенем 2008 года, імпарт — \$13,7 млрд, або 67 працэнтаў.

Зніжэнне экспарту беларускіх тавараў выплывае скарачэннем фізічных аб'ёмаў паставак і падзеннем эканамічных цэнаў. Нароччыванне экспарту будзе ажыццяўляцца шляхам дыверсіфікацыі рынку збыту прадукцыі (у першым паўгоддзі пашырана геаграфія паставак беларускіх тавараў — у 11 новых краінах), захавання і ўзмацнення пазіцыі на рынку Расійскай Федэрацыі, стварэння зборачных вытворчасцяў на знешніх рынках.

Мінпраму даручана стварыць у гэтым годзе яшчэ 23 новыя зборачныя вытворчасці ў краінах СНД, а таксама Кітаі, Індыі, Іране, Венесуэле, Лівіі, Судане, Сірыі і іншых краінах.

Кампенсация адмоўнага саляда ў гандлі таварамі будзе ажыццяўляцца таксама за кошт развіцця экспарту паслуг.

Рознічны таварааборат за студзень—ліпень 2009 года ў супастаўных цэнах вырас на 2,7 працента да аналагічнага перыяду 2008 года. Прычым найзніж тэмпаў росту гэтага паказчыка з'яўляюцца зніжэнне плацежздольнасці і пакупніцкай актыўнасці насельніцтва, што суправаджаюцца змяншэннем долі набывацтва прадуктаў харчавання не першай неабходнасці і тавараў працяглага карыстання.

У мэтах стабілізацыі сітуацыі на ўнутрынам рынку і стымулявання спажывецкага попыту ўправадзана адпаведная сістэма мераў. Стымуляванню спажывецкага попыту на тавары айчынай вытворчасці будзе садзейнічаць льготнае спажывецкае крэдытаванне насельніцтва ў адпаведнасці з Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 6 ліпеня 2009 года № 371.

Акрамя гэтага, кіраўніку дзяржавы далажана аб выніках выканання яго даручэнняў па скарачэнні складскай запасаў гатовай прадукцыі. Асноўнай ацэнкай работы кіраўнікоў з'яўляецца не столькі выкананне прадпрыемстваў аб'ёмных паказчыкаў, колькі рэалізацыя прадукцыі, занятасць работнікаў, свечасавая выплата заробатнай платы, тэхнічнае перааснашчэнне і павышэнне канкурэнтаздольнасці вытворчасці.

На 1 жніўня 2009 года запасы гатовай прадукцыі на складах прамысловых прадпрыемстваў склалі Вб,9 трлн, або 88,3 працента да сярэднямесячнага аб'ёму вытворчасці. За ліпень 2009 года яны зніжаны на Вр465,5 млрд.

Скарачэнне складскіх запасаў за ліпень забяспечылі практычна ўсе прамысловыя міністэрствы і канцэрны.

Для таго каб даламагчы вытворцам у рэалізацыі прадукцыі прынята рашэнне актывізаваць работу замежных устаноў. Вядзецца актыўная работа па развіцці тавараправоднай сеткі, у тым ліку рэалізацыя зводнага плану мерапрыемстваў па развіцці тавараправоднай сеткі за межой.

На разгляд кіраўніка дзяржавы ўнесены праекты ўказа аб фарміраванні спрыяльнай умоў для развіцця лінзгавай дзейнасці і распаўсюджвання аб стварэнні нацыянальнай лінзгавай кампаніі.

Падрыхтаваны праект ўказа, накіраваны на стварэнне дадатко-

У ШТАНГЕ ПРАБЛЕМ З ГЛЕБАМ НЯМА

На матч супраць каманды Харватыі накіроўваюцца 20 футбалістаў зборнай Беларусі, паведамліў галоўны трэнер нацыянальнай зборнай Бернд Штанге.

«Ёсць некалькі імя. Аляксандр Глеб трэнеруецца ў Штутгарце, і ёсць маленькая надзея, што ён адновіцца да матчу з Украінай», — сказаў трэнер. Акрамя таго, у зборную запрошаны паўабаронца БАТЭ Сяргей Крывец. Ён змяніў нападдочнага расійскай «Сібіры» Генадзія Блізюка, які папарсіў трэнера не разглядаць яго кандыдатуру, паколькі не адчувае сябе ў стане моцна згуляць супраць Харватыі і Украіны. У Заграб паліцыя таксама абаронца «Шахцёра» Павел Пасконны, каб, па словах Штанге, засяродзіць двух іншых гульцоў гэтага амплуа ад новых жоўтых карткаў, якія пацягнуць дыскваліфікацыю на матч з Украінай. Замест Глеба-старэйшага каліганам каманды будзе Аляксандр Кульчэ. Трэнер выказаў надзею, што да гасцявога матчу з Харватыяй яго падарыць падрыхтоўца ў лепшай фізічнай форме, чым да хатняга, які завяршыўся паражэннем. «Завыў аб тым, што Глеб не будзе гуляць з Харватыяй, таму што пакрыўдзіў на мяне за мае выказванні», — гэта нешта для жоўтай, бульварнай прэсы, — сказаў Штанге. «Ніхто не можа быць пакрыўджаным. Наогул няма ніякіх праблем. Глеб можа казаць усё, што хоча, напрыклад, пра неабходнасць вярнуць у каманду Рамашанку, а я мяга казача пра тое, што Глеб у гэтай кваліфікацыі згуляў не так, як хацелася б. Але не таму, што ён слаба, а таму, што перад адзямнымі гульнямі ў яго былі траўмы». Па словах Штанге, Глебу толькі 28 гадоў і ён яшчэ многа гадоў можа быць карысны. «Я не дазволіў бы ні аднаму журналісту казача пра тое, што ў нас ёсць праблемы. Як капітан і трэнер мы імкнемся ўзмацніць каманду і весці яе ў будучыню», — падкрэсліў Штанге.

БЕЛТА.

«СКУРАНЫ МЯЧ» — ПАС У МАГІЛЁЎ

Каманда ФАЦ «Прынёмінск» Акцябрскага раёна горада Гродна стала пераможцай у спаборніцтвах па футболе сярод дзяцей і падлеткаў «Скураны мяч». Рэспубліканскі фінал для юнакоў 1997—1998 гадоў наардынаны завяршыўся ў Гомелі.

Другую прыступку занялі хлопчакі каманды «Агеньчык» горада Маладзечна. Тройку лідараў змяніў магілёўчане — каманда «Азёрны». Гаспадары спаборніцтваў — «Вымпел» — праігрылі ў апошнім матчы па пенальці і сталі чакертымі.

На ўрачыстай цырымоніі закрыцця жоны з удзельнікаў спаборніцтваў «Скураны мяч» атрымаў памятны прыз ад арганізатараў — Прэзідэнта Акцябрскага спартыўнага клуба, а кожнай камандзе былі ўручаны футбольныя мячы з подпісамі гульцоў зборнай Беларусі па футболе. Фіналісты, да таго ж, атрымалі медалі і DVD-плэры.

У Гомелі вызначаны і лепшыя гульцы гэтых спаборніцтваў. Магілёўчан Павел Паўлючэнка прызначаны лепшым варатарам, Улад Себастьяновіч з Гродзенскай вобласці стаў лепшым абаронцам, Яўген Трус з Мінскай вобласці — лепшы паўабаронца, гамельчане Мікіта Жамба і Андрэй Емяльянаў заслужылі званне лепшых нападдочага і амальбардзюра адпаведна.

У межах гэтых спаборніцтваў у Гомелі праігрылі таксама спаборніцтва па тэхніцы футбола. Пераможцам у іх названы гамельчан Валяцін Козел. Яны ўручаны спецыяльны прыз ад Міністэрства спорту і турызму — прафесійныя бусы.

З 7 на 11 верасня рэспубліканскі этап спаборніцтваў сярод юнакоў старэйшай узроставай групы пройдзе ў горадзе Магілёве.

Ірына АСТАШКЕВІЧ.

Спарт-тайм

ХАКЕІСТЫ ПАЧАЛІ ЧЭМПІЯНАТ
Гульнёй дзювоў лепшых камандаў мінулага сезона — сталічнай «Юнацкасцю» і «Гомелю» (на фота) — стартваў у мінскім Палацы спорту 18-ы Адкрыты чэмпіянат Беларусі па хакеі.

Перамот чэмпіён — «Юнацкасць» — 3:1. Гульні наведвалі першы віцэ-прэзідэнт Нацыянальнага алімпійскага камітэта Генадзь Аляксеевіч, міністр спорту і турызму Алег Качан, кіраўнікі іншых міністэрстваў. За матчам таксама назіраў трэнерскі штаб мінскай «Дынама» і зборнай Беларусі на чале з Гленам Хэнланам. Таксама адбыліся яшчэ пяць падыякна першага тура: «Хімвалкан» (Магілёў) — «Сокал» (Кіеў) — 4:1, «Не-Металург» (Гродна) — «Металург» (Жлобін) — 5:4, «Брэст» — «Шыннік» (Бабруйск) — 2:3, «Металург» (Ліпень) — «Керамін» (Мінск) — 3:2, «Дынама-Юніёрс» (Рыга) — «Шахцёр» (Салігорск) — 1:5.

ШУКАЕМ ТАЛІСМАН

Федэрацыя хакея Беларусі абвясціла адкрыты конкурс на стварэнне талісмана чэмпіяната свету па хакеі 2014 года, які пройдзе ў Мінску з 9 па 25 мая.

Патрабаванні да конкурснага заяўкі:

1. Работы павінны быць выкананыя ў адной з графічных камп'ютарных праграм (Adobe Photoshop, Corel Draw і інш.).
2. Павінна прысутнічаць апісанне эскіза талісмана і значэнні яго элементаў.
3. Прозвішча, імя, імя па бацьку канкурсанта.
4. Кантактная інфармацыя канкурсанта (тэлефон, e-mail).

Колькасць работ, прадстаўленых на конкурс, неабмежаваная. Конкурсныя работы прымаюцца да 31 снежня 2009 года. Пераможца будзе вызначаны экспертнай групай Федэрацыі хакея Беларусі і атрымае ў якасці прыза квітку на матчы чэмпіяната свету. Работы трэба дасылаць на электронны адрас media@hockey.by.

НЕ ТОЛЬКІ ДА ПРОФІ
Новая лыжаролерная траса будзе адкрыта ў Талачыне да канца 2009 года. Пра гэта заявіў старшыня Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі Леанід Козік на ўрачыстай сустрэчы ў гонар 50-годдзя Беларускай федэрацыі біятлона. Новы аб'ект прызначаны не толькі для біятлістаў, але і для ўсіх ахвотных. «Сёння вельмі важна надаваць больш увагі развіццю масавага спорту. Так мы тысячы дзяцей і падлеткаў адцягнем ад гульняў на вуліцах і шкодных звычак», — перакананы Леанід Козік.

ПЛІУС ДВА МІНУС АДЗІН
З верасня на чэмпіянаце свету па боксе з перамогай пачаў турнірны шлях Магамед Нурудзінаў (69 кг), які ўзяў верх над Мікалаем Козіным з Фінляндыі — 15:7. А вась Рамазан Магамедаў, які перайшоў у катэгорыі да 81 кг у цяжэйшую вагу (да 91 кг), выйшаў у наступную стадыю без бою, паколькі яго супернік камерунец Энтані Бая так і не з'явіўся на рынку. Міхаіл Бернадскі (57 кг) выбыў з турніру, саступіўшы палку Міхалу Худзечкаму — 5:12.

ДЗЯЎЧЫНЫ З КАРПОЛЕМ ПЕРАМАГАЮЦЬ
Валейбалісты зборнай Беларусі пад кіраўніцтвам вядомага трэнера Мікалая Карполя паспяхова правалі спарынні ў гааску ў зборнай Чэхіі. У першым матчы ў Плаве нашы спартсменкі перамаглі з лікам 3:2, а ў другім — 3:1. Чэшская валейбалісты наўдвая былі суперніцамі нашай каманды на апошнім этапе кваліфікацыі да чэмпіяната свету і не дазволілі беларускам выступіць у фінальнай стадыі. У Магілёве беларускія з 11 па 13 верасня згуляюць у турніры са зборнымі Азербайджана, Украіны і Турцыі.

«РОК ЗА БАБРОЎ»

Канцэрт пад такой назвай пройдзе сёння з 13.30 да 23.00 на базе рэспубліканскага гарняльнянага цэнтру «Сліччы». Акрамя папулярных беларускіх гуртоў, наведвальнікаў парадзе і ўкраінскіх рок-гурт «Акіян Эльзы».

У сувязі з масавым мерапрыемствам Дзяржаўтаінспекцыя вобласці ўнесла змяненні ў арганізацыю дарожнага руху на прылёглых да «Сліччы» дарогах.

У прыватнасці, на аўтадарозе М3 (Мінск—Віцебск) у раёне транспартнай развязкі аўтадарогі Жодзіна—Дзяніскі хуткасць руху абмежаваная да 50 км/г, — паведамліў начальнік службы прафілактыкі і прапаганды бяспекі дарожнага руху спецыяльнага падраздзялення ДПС «Страла» Яўген Лапцэ. — Забаронены ўезд да РГЛЦ «Сліччы» з боку Жодзіна, Лагойска і Смалейчына. Нельга спыняцца на аўтадарозе Жодзіна—Дзяніскі ад аўтадарогі М3 за ўезду на апошняю гасцявую стаянку для імплексу. У дадатак да дзювоў існуючых аўтастанцыяў ДАІ арганізавала на прылёглых палях 2 часова. Яны абзначаны адпаведнымі знакамі. Але калі верыць прагнозам сіноптыкаў, у сувязі з моцнымі дажджамі выкарыстаць часовае станцы будзе праблематычна. Таму ДАІ рэкамендуе дабрацца на канцэрт на аўтобусе, якія замовілі арганізатары мерапрыемства. Аўтобусы будучы адрываюцца ад аўтастанцы «Маскоўскай». Праезд бясплатны.

Надзея ДРЬІЛА.

АБАВАВАЛА КАВАРЯНО, ДЗЕ ПРАЦУЕ

У аршанскую міліцыю звярнулася па дапамогу адміністратар гарадской кавярні, якая заявіла, што нехта са скрынкі стала стойкі бара скраў гарняльняную вырочку — 400 тысяч рублёў.

Пры расследаванні факта крадзяжы высветлілася, што грошы скрада 26-гадовай рабочае гэтай жа кавярні. Міліцыянеры Дзятарамента «Ахова» яе затрымаў.

Павел БЕРАСНЕЎ.

АГР

ПРЫНЦЫПОВАЯ МОВА

Алена БАРЫСАВА — галоўны рэдактар тэлеканала «Магілёў-2», дзе штодзённы выпуск навінаў і ўсе аўтарскія праекты журналістаў робяцца толькі на беларускай мове.

— Вось паглядзі, сёння на студыю прыйшоў ліст ад жыхара Магілёва, які хоча, каб у цэнтры горада ўсталявалі помнік значнаму беларускаму дзеячу, — апырэдзіла першае пытанне інтэрв'ю калега.

— Так, чытаем: **Яўген Андрэенка** лічыць, што такой павагі заслугоўвае **Цішка Гартны і Максім Гарэцкі**. **Сваго «небывалавасці і заклопачанасці» чалавек адрасуе ў Таварыства беларускай мовы, вядомаму магілёўскаму гісторыку Ігару Пушкіну і табе.** «Хто ж наклапоціцца пра гэтую спадчыну, як не мы самі?» — рытарычна пытаецца магілёўчанин. **Алена, ці адчуваеш ты сябе абаронцам спадчыны і прынамсі беларускай мовы?**

— Так, у пэўным сэнсе. Мне прыемна, што гэта адчувае глядач. Есць да каго звяртацца. І многія нам дзякуюць менавіта за беларускую мову.

— **Уласная тэлепрадукцыя — толькі па-беларуску. Гэта прынцыповая пазіцыя?**

— Прынцыповая: штодзённыя навіны і тэлепраекты, якія маюць нашы журналісты ў розных сферах жыцця, выходзяць толькі на беларускай мове. Другі магілёўскі тэлеканал — недзяржаўны і камерцыйны. Ад пачатку мы сталі рабіць па-беларуску, і кіравніцтва нас папярэдзіла: калі мова не будзе пераходзіць з рэйтінгаванага канала, то ўсё добра. Скажу, што з таго часу прайшло 15 гадоў, і ўсё рэйтынгі ў парадку.

— **Звычайна лічыць, што беларуская мова паўсе сферы культуры і гісторыі, але яна толькі зрэдку вырываецца за межы гэтай, так бы мовы, культурніцкай рэзервацыі.**

— Прынамсі я раблю праграмы па культуры і гісторыі, якія сапраўды немагчыма ўявіць акрамя як па-беларуску. Сапраўды: пра роднае — на роднай мове. Аднак мае маладыя калегі вядуць па-беларуску праграмы спартыўны і крмінальнае. І ніхто ніколі не паскардзіўся, што мова замінае разуменню і цікавасці глядачу.

Праўда, рэклама на канале ў большасці рускамоўная, паводле жаданняў заказчыкаў. Яны яшчэ проста не разумеюць, што беларуская мова не толькі не перашкоджае прыягненню ўвагі да тавараў альбо паслуг, а яшчэ і дапамагае вылучыцца з агульнага раду падобных.

— **Маладыя журналісты прымаюць моўную палітыку канала?**

— Выпускнікі факультэтаў журналістыкі лепей за мяне ведаюць беларускую мову. Увогуле калі пачынаеш размаўляць з маладымі людзьмі па-беларуску, то табе тут жа на ёй і адказваюць. Людзі старэйшага пакалення добра разумеюць, аднак ім цяжка перайсці на беларускую мову. Вось чаму я лічу, што калі б у краіне пайшоў курс на беларусізацыю, то моладзь яго хутка падхпіла б.

— **А адкуль ты сама ведаеш беларускую мову? Напэўна, у тваёй сям'і размаўлялі на ёй?**

— Не, хоць бацька родам з Касцюкоўшчыны, з куляшоўскіх мясцінаў. Аднак потым ён перайшоў на рускую мову, калі атрымліваў адукацыю ў Ленінградзе. А я ўжо нават у школе беларускую мову не вучыла.

— **А адкуль узлялося жаданне вывучыць родную мову?**

— Гэта было ў 1991 годзе, калі я пасля двух дзясяткаў гадоў працы на прамысловым прадпрыемстве прыйшла на тэлебачанне рэдактарам рэкламы. Займацца рэкламай было модна, але ўсё ж не надта цікава. І я стала падкідаць журналістам, якія працавалі над навінамі, актуальныя тэмы для выпуску. Пакуль не пачула ў адказ: «Зрабі сама!»

— **І якім быў твой першы рэпартаж?**

— З касцёла Святога Станіслава, дзе аднаўляліся старажытныя фрэскі. А асноўным суразмоўцам стаў вядомы мастак Аляксей Пушкін, які прамаўляў толькі на роднай мове. Я ўсё разумела, але пісаць па-беларуску не магла.

— **Таму давялося вучыць родную мову?**

— Спёўнікі сталі маімі сябрамі. Але правільных слоў было мала. Мову трэба было адчуць. І мой старэйшы калега на тэлебачанні — увага, рэкламна паўза! — параіў мне чытаць беларускую газету «Звязда». І метада спрацаваў. Тут ачулася мая генетычная памяць: у маленства дзядуля з бабуйлі размаўляў па-беларуску. Ды і мне самой было цікава! Мая пераход да беларускай мовы стаў для мяне натуральным.

Ніхто на працы мне не загадваў і нават не рэкамендаваў пераходзіць на беларускую мову, але на той час усё тэлебачанне і радыё было беларускамоўнае.

— **А сёння другі тэлеканал заставіў, што называецца «апошнім з беларускіх магікан». Ва ўсімкім разе, у Магілёўскай вобласці: у газетачы ішчэ зрэдку трапляюцца астраўкі роднай мовы, калі рэспандэнты пішуць па-беларуску, а электронныя СМІ цалкам перайшлі на рускую мову.**

— Працаваў на рускай, а не на беларускай мове, напэўна, лягчы. Выспікаў тут патрэбна меней (ні хоць у спёўнікі не даводзіцца часта глядзець), а вядома беларуская паміркоўнасць усё ж мае, трэба шчыра сказаць, ухілі да лянтаты.

Але гэта сорамна. Мае сваёй, якія жылі ў Маскве ды Ціцеры, раней прыязджалі ў Беларусь і заўсёды з цікавацю слухалі нашу радзё: п'яталіся пра сэнс слоў, захапляліся гучаннем прыгожых мовы. А чым

Фота Мікалая Ціцова.

цяпер мы ад іх адрозніваемся? Дрэнная рускай мовы? На мой погляд, нашы электронныя СМІ часам размаўляюць і не на самай лепшай рускай мове. Беларускі акцэнт, вымаўленне, пабудова фраз... Калі прыязджаюць да нас расіяне, адразу адчуваецца розніца. Сама я, калі шыра, ужо таксама не здольная пісаць рэпартажы па-руску, хоць на бытавым узроўні карыстаюся і рускай мовай. Проста не магу знайсці ў ёй словы, якія б адпавядалі навакольнаму свету і ўраджаным.

— **Што, на твой погляд, трэба зрабіць, каб даць беларусізацыі штуршок?**

— Воля дзяржавы. Пры гэтым ужо казалі тысячы разоў: у нас дзве дзяржаўныя мовы, але ўсё ж перавага аддаецца рускай, а не роднай. Няхай і будзе двухмоўна, але першай будзе наша, беларуская. Добра будзе, калі ўлада зробіць першы крок: настойліва парэкамендуе чыноўнікам размаўляць па-беларуску, а выхавальніку і настаўніку зацікавіць размаўляць з дзецьмі на роднай мове.

Я нядаўна заўважыла, што калі міністр культуры Павел Латушка размаўляе з магілёўскімі кіраўнікамі па-беларуску, то і яны вядуць гутарку на роднай мове. Няхай часам не вельмі ўпэўнена, але ж гавораць!

І шчыра: я вучылася ў Магілёўскім машынабудаўнічым універсітэце. Са мной у групе былі хлопцы з вёсак, якія вучыліся ў сельскіх школах на беларускай мове. Нас, рускамоўныя гарадскія, тады іх гутарка троху шакіравала, ды і самі маладыя людзі яе крыху саромеліся. Сёння ты студэнты — людзі пры значных пасадах, дырэктары заводаў і чыноўнікі высокага рангу. Яны даўно размаўляюць па-руску, але, я ўпэўнена, не забыліся і на родную мову.

Я мяркую, што не патрабуюцца пакаленні, каб перайсці на беларускую мову, таму што яна нам уласна. Калі беларуская мова прыйдзе ва ўладу, справаводства і адукацыі, то краіна хутка стане размаўляць па-беларуску.

— **А пакуль навокал у асноўным — руская мова...**

— ... і недарэчнасці ў спалучэнні дзвюх моваў у гарадскім ужытку. Нядаўна бачыла «Остановка «Чырвоная Зорка». Нонсенс? Прычым ніхто ў Магілёве вам не скажа, дзе месціцца кінатэатр «Красная Звезда», затое абсалютна кожны ведае ў цэнтры горада «Чырвоную Зорку». Дык чаму ж «остановка», а не больш дарэчны прыпынак?

А памыліць? Шыльда «Вуліца Болдына» (менавіта без да) стала хрэстаматыйным прыкладам памылкаў у Магілёве. А «Екацярына І» (замест Кацярына па-беларуску) адлігата ў бронзе мемарыяльнай дошцы? Я на свае вочы бачыла напярэдадні леташняга Дня пісьменства і друку расіянку, якая аб'яднала дзве мовы ў адным словазлучэнні: «День письменности и друку». А зусім нядаўна яшчэ адна расіянка паведаміла, што «28 августа пройдёт митинг по вручению вымпела «За мужнасьць і стойкасць у гады Вялікай Айчыннай вайны». Калі дзяржаўны вымпел мае назву па-беларуску, то чаму б не напісаць абвестку пра яго ўручэнне на гэтай жа мове?

— **Як ты ставішся да таго, што цяпер магілёўская ўлада распрацоўвае комплекс мерапрыемстваў на наступны год па прапагандзе беларускай мовы?**

— Плён ад гэтага будзе абавязкова. Мы таксама гатовыя падтрымаць такія выскі праектам «Вяртанне мовы». Мы пачыналі яго да 125-годдзя Купалы і Коласа, калі магілёўчане розных узростаў, у тым ліку, дарэчы, і твой сын, чыталі ўрыўкі з любімых вершаў беларускіх класікаў. Ахвотнікам было столькі, што мы не ўсіх здолелі запісаць! Цяпер мы не абмяжэваем канкрэтнымі прызваннямі: няхай людзі чытаюць любімых паэтаў і пісьменнікаў у нашым эфіры.

Я мяркую, трэба рушыць: няхай маленькімі крокамі, але з карысцю для нацыі. Дзіўна, калі нацыянальны канал вядзе па-руску. Сорамна, калі памірае мова дзяржавы. Дрэнна, калі нацыя страчвае адметнасць. Калі ёсць у свеце незалежная Беларусь, дык яна павінна размаўляць на беларускай мове.

Гутарыла Ілона ІВАНОВА.

Мікола МЯТЛІЦКІ
РАДЗІМА

Вось ты — уся — перада мной, Радзіма. І позіраю ў выш нябёс лячу. І прававіта-скавнымі вачыма Твае хваіны гордыя лічу.

На выспіне, над мокрым жаўтапёсам, У красавіцкі дзень жывой вясны, Сваю маліту шпэчучы нябёсам, Парыўна-зэонка ўзнесліся яны.

Мне воблік крон шумотлівых, магчыма, У сэрцы несці аж да скопу дзён, Як вобраз твой, павечная Радзіма, І велічца заўжды усплывае ён.

Прымружу вочы ў далечы — і бачу Над жаўтапёсам гэтых сосен раць. Камлі заўсёды ў летні дзень гарачы У сонцы пераліста гарачы.

Ты выспіная лясной зеленачуба Маім шляхам ківаеш наўздагон. І навуе, і ў сне — заўсёды любя Мне сосен гэтых чуч' мядзяны звон.

Ці вецер б'е — увзвей зімы марозны, Ці дождж абложы вясенскіх нацэй, За гэтыя парывістыя сосны Нямю ў душы нічога гарачэй.

Вітанне, Крэва! Праз стагоддзюў звёны Амшэлья, сівяя валуны, Баронячы князёў літоўскіх троны, Глядзяць лабаста з замкавай сцяны.

Якія рукі іх суды скацілі, Каб ацізюў напорлівы тэўтон? І вась цяпер, змарнелія ў бяссілі, Мячоў і дзідаў чуюць даўні звон.

Вятрамі далеч сцэбана па сценах, Учыніль з даўняй прошласці налёт. І ластавак на ўзнесеных антэпах Раскатным гулам спудзіць самалёт.

І страляніцца Крэва ў іншым часе, Свой белы дзень душой прывеціць зноў. Пад ім жывой былінай засталася. Сівая памяць вечных валуноў.

Шпышынавы куст пастаіць за сябе, Даспелія ягады-зоркі не руш. А вецер залётны іх вабіна скубе, І дычыць залева халодны ім душ.

Ды толькі не згануць — іскрыны святла, Ціх б'юць успыхнуць у дзень ледзяны. Зіма іх марозна ў палон узяла — І будзе студзіць да прыходу вясны.

І зырка па снезе пунсовай агонь Трапеціцца гукамі жывой снегера. Іх лыжнік заездзіць кладзе на далонь — І ўспыхвае ў небе адразу ж зра.

І чуюцца снегу парывістыя жары, І гонка бяжыць у абсягі п'яныя. На ўзлеску праязлівы шпышынавы куст Калыша святлынь дагарэлага дня.

Дарагога тату і дзядулю, Паўла Сцяпанавіча КОХАНА, сардэчна віншуюць з 85-годдзем. Жадаем моцнага здароўя, дабрабыту, доўгіх шчаслівых гадоў жыцця.

З любоўю і павагай дзеці, унукі і праўнукі.

Маці. Мова. Кніга

(Працяг. Пачатак на 1-й стар.)

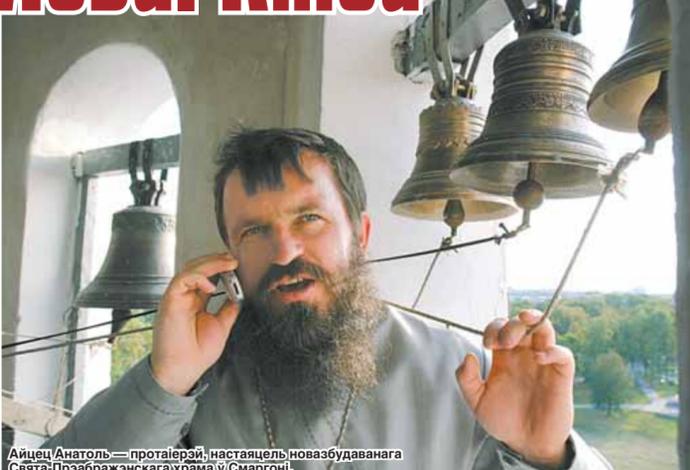
Хто працуе, таму і шанцуе

Яшчэ ў сярэду на галоўную плошчу горада прывезлі сцэну і пачалі мантаж канструкцыі. Цэнтральная вуліца пад вечар ужо свецілася святлочынымі літаркамі. Каля царквы работы працягваліся аж да позняга вечара.

Жыхары горада жылі ў чаканні. Гэта было бачна і па тварах адпачывальнікаў у гарадскім парку, і па тым, як людзі даводзілі свае хаты. Нават пасля заходу сонца некаторыя яшчэ спрабавалі нешта падфарбаваць, падгрэбі і памыць.

У мясцовай жа гасцініцы ўсе нумары былі забраніраваныя яшчэ за тыдзень. Як прызнаўся яе загадчык Сямён ЛУК'ЯНОВІЧ, вольных месцаў не будзе аж да панядзелка.

— Горад прымае вялікае свята, і для мяне гэтыя дні — хутчэй, напружаная праца, чым адпачынак. Трэба падрыхтаваць адпаведным чынам па-

Айцэц Анатоль — протаіерэй і настаўнік новазбудаванага Свята-Празбражэнскага храма ў Смаргоні.

Вядатніца Вера ГРЫНЧУК, якая маршчыць пра адукацыю філалага, і яе аднакласнік — вучні 11 «В» класа смаргонскай школы № 1.

Фотаграфія Анатоля КЛЕШЧУКА.

кой ў гасцініцы. Бо госці чакаюцца ого-го. Увогуле ж, як раскажаў Сямён Лук'яновіч, тых, хто ў гасцініцу не трапіць (на сёння ў ёй толькі 81 месца) будучы сяліць у інтэрнатах, школах, дзіцячых летніках.

— Месца хопіць усім, — кажа мой суразмоўца. — Арганізатары шчыруюць рушліва. Ды і не толькі арганізатары. Робатнікі гандлю таксама не сядзець без справы. Як раскажалі мне па скарце ў адной са смаргонскіх крам, на Дзень пісьменства ў кожнай з іх чакаецца дадатковыя завоз тавараў. Рытунацкая палатка для гандлю на вуліцы.

— У гарадскім парку ў нас чакаецца адмысловы фестываль кнігі і прэсы, — гаворыць начальнік Смаргонскага РУПС Таццяна Мазалеўская. — Прэзентацыя кнігі і выдавецтваў, фотавыставы, віктарыны, латарэі, сустрэчы з пісьменнікамі, выдаўцамі, журналістамі. Горад майстроў таксама. Мы ж нават спецыяльна некаторыя паштавікі «адклічам» з выхаднога, бо газеты прасілі дапамагчы з арганізацыяй падпіскі. Таму сумна нікому не будзе.

Хачелася б, каб і чытачы «Звязды», якіх на Смаргоншчыне больш за 400, не абмінулі 8 верасня гарадскі парк і завіталі на стэнд нашай газеты, паразмаўлялі з журналістамі.

«Дзякуй Скарыву»

«Нашы асветнікі: Франціш Скарыва, Ефрасіння Полацкая, Кірыла Тураўскі...» Сто дваццаць восьмай старонка са знакамітай кнігі Анатоля Клішчы «Буквар», першага школьнага падручніка для многіх з нас.

«Буквар» мне далі пачытаць у смаргонскай сярэдняй школе № 1, куды я спецыяльна завітаў напярэдадні Дня беларускага пісьменства.

«Але ўяві сваё буквар з гліняных таблічак. Які цяжкі ён быў бы — ты б яго не падняў! Ды і конь не пацягнуў бы воз з такім багажом. Толькі 10 легкавых машын змаглі б павезці тваю кнігу. Вось і ўяві: ідзеш ты ў школу, а дзесяць машын везуць за табою тую буквар...» — пра зручнасць папяровай кнігі, а таксама пагану да яе піша аўтар маленькаму беларусу.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

Перадсвяточны выгляд культурнай сталіцы.

НАЙЧЫСЦЕЙШАЯ КРЫНІЦА СЛАВЯНСКАЙ ПЕРШАРОДНАСЦІ

«Беларускую мову высокая цэняць ва ўсім свеце», — сцвярджае стваральнік навуковай школы ў галіне беларускага словаўтварэння Павел СЦЯЦКО

«Роднае слова! Ты — а краса нашага жыцця — існаванне. Ты жывеш і жыццёш ж дзівосны скарб беларусай і ўсёй Славя, як найчысцейшая крыніца, што націнае сілгу славянскай першаароднасці, не вытокаў».

Так гаворыць пра беларускую мову Павел СЦЯЦКО, доктар філалагічных навук, прафесар, выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь, заснавальнік кафедры беларускага і тэарэтычнага мовазнаўства ў Гродзенскім дзяржаўным універсітэце імя Янкі Купалы. У яго скарбонцы на сёння 530 публікацый, у тым ліку 36 кніг (манатрафіі, слоўнікі, навуальныя дапаможнікі і падручнікі), па якіх вучацца студэнты кале-

джаў, ВНУ, усе, што цікавіцца мовазнаўствам не толькі ў нашай краіне, але і за яе межамі. І яшчэ тры кнігі павінны выйсці ў гэтым навуальным годзе — «Беларуска-руско-англійска-нямецкі фізічны слоўнік», «Нарысы культуры мовы» і «Прозвішчы Гродзеншчыны».

Напярэдадні Дня беларускага пісьменства з ім, першым у гісторыі доктарам навук у галіне беларускай дэрывалогіі (навуцы пра словаўтварэнне), стваральнікам навуковай школы «Словаўтварэнне ў славянскіх і германскіх мовах», які падрыхтаваў п'ятнаццаць кандыдатаў і аднаго доктара навук, сустрэўся карэспандэнт «Звязды».

— **Павел Уладзіміравіч, я па чаўся ваш шлях да беларускай мовы?**

— Я нарадзіўся ў Заходняй Беларусі, у вёсцы Гравава Зэльвенскага раёна, дзе ў той час панавала польская мова. І ў нас школа была польская, вучылі польску. Але ўсе размаўлялі па-беларуску. І яшчэ такая адметнасць. Мая маці падчас Першай сусветнай вайны жыла ў Расіі, у Іванава-Вазансенска, і калі прыехала дахаць, то раскавала нам байкі і пра розныя здарэнні па-руску. Таму ў мяне ўзнікла такое адчуванне, што я павінен ведаць усю мову. І рускую, паколькі маці казкі на ёй раскавала, і польскую, бо на ёй у школе вучыўся. Але найлепш — беларускую.

Павел Сцяцко ў бібліятэцы.

— **Ці праўда, што ў хлопчыка Паўла Сцяцка выявіліся незвычайны здольнасці да навучання і ён у пяцігадовым узросце пайшоў у школу?**

Старэйшыя за мяне браты вучыліся ў Грававе ў другім і трэцім класах. А мне не было чаго рабіць на хутары, і я чытаў іх падручнікі. У школе сапраўды пачаў вучыцца з пяці гадоў. Месяць вучэўся ў першым класе — перавалі адразу ў другі. На выдатна скончыў і трэці клас, але мяне... пакінулі на другі год. Таму што палітыка ў дачыненні да беларускай была такая, каб пасля пачатковай школы можа ўжо ісці на працу. А для гэтага два гады трэба было сядзець у трэцім класе, тры гады — у чацвёртым. Мене гэта страшна абурала. Другагод-

шчыны. А другім апанентам быў загадчык кафедры беларускай мовы Мінскага педагагічнага інстытута Федар Янкоўскі, які і запраўці мяне на працу.

Потым загадваў кафедрай рускага, агульнага і славянскага мовазнаўства Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францішкі Скарывы, стварыў кафедру беларускага і тэарэтычнага мовазнаўства ў Гродзенскім дзяржаўным універсітэце імя Янкі Купалы, чытаў спецыяльныя па словаўтварэнні і параўнальнай граматыцы славянскіх моў у Варшаўскім універсітэце...

— **Як можна вызначыць сярэд славянскіх моў месца беларускай?**

— Наша мова настолькі адметная, у ёй столькі агульнаславянскага багацця! У нашай моўнай культуры захавалася ўся элементарная старажытнасць, старазаваншчыны. Не дарэмна параўноўваюць: сучасная руская мова стала абслугоўваць дзяржаўныя інтарэсы толькі ў XIX стагоддзі. А наша мова была дзяржаўнай з XV па XVII стагоддзе. Альбо вазьміце «Топовыя словыжыво великорусского языка» Дала. Ён там змясціў, можа, больш за трыццаць працэнтаў беларускіх слоў.

(Заканчэнне на 5-й стар.)

БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА: СТРАЧАНА НЕ ЎСЁ

Роўна палова з 40 членаў Гомельскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі пішуць па-беларуску. Ужо тры гады абласную арганізацыю ўзначальвае Уладзімір ГАУРЫЛОВІЧ — пісьменнік, публіцыст, які сам жыве ў Жыткавічах і маладзёжы бадай што за ўсіх падначаленых. Ён шкадуе, што моладзі сярэд калег па пісьменніцкім цэху усё менш. Усё проста: каб у саюз уступіць, трэба хоць бы адну кніжку выдаць — а каму ж сёння гэта па сілах? Гаўрыловіч за 42 гады жыцця паспеў выдаць 12 кніжак. Многія з іх чытачу вядомыя: «Споднія яблыкі», «На мяжы», «Забранае шчасце», «Крокі па роднай зямлі», «Глыбокія карані», «Плата за каханне». З выданных ніжэй толькі дзве — за дзяржаўныя грошы. Астатнія — у дзяржаўных выдавецтвах, але за кошт сродкаў спонсарскіх ці ўласных. Кніга «Плата за каханне», выдана ў 2007 годзе, прызнана лепшай кнігай года ў намінацыі «проза» летас.

Першая мая кніга выйшла ў 25 гадоў, а ў 30 я быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў. Сёння маладым аўтарам вельмі складана выдаваць кнігі. Толькі за свае грошы, але ж вы разумееце, што ў літаратуры ідуць небагатыя людзі і не ў кожнага ёсць заробак, дастатковы для таго, каб надрукаваць хоць бы 100 экзэмпляраў кніжкі. Калі вы памятаеце, пры часопісе «Маладоць» калісьці выдавалі раз у квартал кніжку аднаго маладога аўтара. Тады ён выйшаў калі 160. І мне ў свай час пашчасціла такім чынам стаць адным з аўтараў. Тым не менш сёння ў двух нашых маладых аўтараў, у двух студэнтаў Гомельскага ўніверсітэта імя Скарывы, пад нашым

З вялікай адказнасцю ставяцца да кожнага слова. А ў прыватных выдавецтвах усё, што аўтар даў, будзе надрукавана. Часам бывае, што і ардаграфічную памылку не папраўяць. Між тым, за кніжку, якую я выдаў у «Мастацкай літа-

ратуры», я дагэтуль не атрымаў ганарар — 2 мільёны. Яны ж мне патрэбныя, каб выдаць наступную. І ў такой сітуацыі усё. Беларуская-моўная літаратура мае патрэбу ў датацях, якія атрымлівае літаратура ва Украіне і ў Германіі — ня-

гледзячы на крызіс. Там выдаюць пробыякі экзэмпляры — па 300-500 асобнікаў, вывуваюць попыт, таму што бзе камерцый ўвогуле сёння не абісцую. У нас такой практыкі няма.

— **Беларуская мова ў нас стала нейкім дадаткам этнаграфічнай экзотыкі?**

— Падобнае адчуванне і ў мяне было некалькі гадоў таму. Здаецца, усё ж гэта не так, літаратура існуе. Існуюць літаратурныя часопісы — дзяржаўныя і недзяржаўныя. Пакуль выдаецца мастацкая літар

МОВА — ШТАНДАР НАРОДА

Праблему беларускай мовы нельга разглядаць асобна ад культуры, маралі грамадства, патрыятызму... Пералік можна працягваць.

Мова — складовая частка культуры, а культура фарміруе мараль грамадства. Якая культура — такая і мараль. Вось у Баранавіцкай дзяцінай бальніцы знаходзіцца больш за 20 немаўлят, якіх кінулі маладыя мамы — нарадзілі і пайшлі. А грамадства гэта мала турбуе. Пра будаўніцтва яшчэ аднаго храма з дарагога матэрыялу мясцовае прэса напамінае з нумара ў нумар, а з немаўлятамі няхай разбіраецца дзяржава.

Ад стану грамадства залежыць і патрыятызм народа. На чым трымаецца наш патрыятызм? З усіх выпускіноў, якія пажадалі вучыцца ў ваенных ВНУ Расіі і здалі экзамены, толькі адзін курсант зачытаў прысягу на беларускай мове. У маладых людзей быў выбар і яны выбралі тую мову, якая была для іх звыклая.

А гэта ж будучыя беларускія афіцэры, у патрыятызме якіх ніхто не павінен сумнявацца. Войска абавязана абараняць суверэнітэт Беларусі.

Але ж суверэнітэт нашай краіны павінен мець пад сабой фундамент. На чым трымаецца наш суверэнітэт? Ад адказу на гэтае пытанне залежыць многае.

Савецкі Саюз узводзіў на сацыялістычнай ідэі, савецкім патрыятызмам... і рухнуў, бо гэтыя каштоўнасці былі надуманымі.

Суверэнітэт можа выстаць, калі ён сцэманаваны нацыянальнай ідэяй. А якая ідэя брэд роднай мовы?! Гэта зразумелі ва ўсіх былых савецкіх рэспубліках, бо іншага шляха, каб захаваць суверэнітэт сваёй дзяржавы, няма.

Падзвіжніцтвам і энтузіязмам сітуацыю, якая складалася з беларускай мовай, не вырашыць, яе можна разурзіць толькі пры дапамозе закона аб дзвюх дзяржаўных мовах — неабходна выконваць гэты закон. Кожны дзяржслужачы абавязаны валодаць дзвюма мовамі. Закон дае права выбару, але ў мяне яго няма, бо тэлебачанне рускамоўнае, уся інфармацыя гэтаксама, і я з роднай мовай ператвараюся ў абарыгана, на якога глядзяць у афіцыйных установах са здзіўленнем — чаго ён прыдураецца?!

У Канадзе ёсць населеныя пункты, дзе кампактна пражываюць індзейцы. Вось там усё шмалды на дзвюх

мовах — англійскай і індзейскай. Пакажыце, дзе ў нас падобнае можна ўбачыць?

І ўжо гучыць пытанне: «А каму гэта патрэбна?» А тым кінутым немаўлятам, якія знаходзяцца ў дзіцячых бальніцы, дзясяткам тысяч дзяткі, асірацелых пры жывых бацьках. Была б другая мараль у грамадстве — не былі б яны сиротамі.

Кінулі мову, кінулі дзятку, а будзе выгада — быць трохі ногі і аб суверэнітэт. А што ён для чалавека без памяці, маралі, культуры?

Сёння мы яшчэ існуем дзякуючы сваёй дзяржаўнасці, і гэта адзіная надзея. Але ж чамусьці курды, цыгане і яўрэі здолелі выжыць і захаваць сябе народам без дзяржавы — мова іх выратавала.

Мова — штандар народа, і заўсёды ёсць ахвотныя вырваць яго, бо... Перад Другой сусветнай вайной Германія ціха акупавала Аўстрыю, бо там нямецкамоўнае насельніцтва. Тая ж зачэпка была, каб заняць Чэхаславакію — Судэцкая вобласць таксама з'яўлялася нямецкамоўнай. Прыклад іскравы.

Не трэба думаць, што наш суверэнітэт усім даспадобы, і не толькі за межамі Беларусі. Мова — найважнейшы фактар для самавыяўлення чалавека.

У Ганцавічы прыязджала дэлегацыя ад таварыства беларускай мовы з Львова. Старшыня таварыства, афіцэр у адстаўцы, адзначыў: «Мы яшчэ беларусы, рускія, а нашы дзеці ўжо ўкраінцы».

І задана нашай дзяржаве, лчы, — сфарміраваць чалавека, які будзе сябе адчуваць грамадзянінам, беларусам. Адзначым, што этнічных беларусаў у краіне 86%, а па пералісе насельніцтва беларускаю моваю роднай назвала 76%.

У пошуках энтузіяста роднай мовы звярнуў увагу на аб'екты ў газеце. Індывідуальны прадпрымальнік А. Царык ужо не першы год дае абвесткі па-беларуску. Гэта прыцягнула увагу.

Патэлефанавалі і даведаўся, што Царык з Ляхавіцкага раёна. Калі я спытаў пра беларускую мову, ён насцярожыўся, а затым заявіў:

— Я — не апазыцыя і да палітыкі не маю ніякага дачынення, але я хачу, каб у беларусаў была свая дзяржава і свая мова.

І што да гэтага яшчэ дадаць?!

Сымон СВІСТУНОВІЧ.

Валерыя КУСТАВА

МНЕ СНИЦЦА БЕЛАРУСЬ

Мне сніцца Беларусь у верасовай хаце. Мне сніцца Беларусь і сноў я не жаню.

Мне сніцца Беларусь штоноч, павер мне, браце. Мне сніцца Беларусь — я ж сэрцу не зманю.

Мне сніцца Беларусь — мая сёва маяі. Мне сніцца Беларусь — ўзараная рапля.

Мне сніцца Беларусь, бо я яе не страціў. Мне сніцца Беларусь — адзіная мая.

Перад табой, зямля, я толькі немаўля.

7 чэрвеня 2001

«Ма!» — пракрычыць дзіця, забыўшыся на яшчэ адно «ма».

«Ма...» — прастогне салдат, не паспеўшы дамовіць апашняе «ма».

«Ма», — даскажа за яе першакласнік першае сваё слова «Радзі...».

«Ма!» — я пайтару тройчы, за тых, хто не паспеў: Мама! Мама. Мама...

2002

РАДОК

Калі выплесціш першы радок, пасталее радок апошні. Белы бусел над мжыстаю похняй — вось пазізі вусце і выток.

Калі выплечеш першы радок, спавіецца радок астатні, пазасветавы зробіцца хатнім — і Гасподзь моўкі зойдзе на ток...

Калі выплашчэш першы радок, узмужнее радок сагрэты. Як ля ўлоння — паблізу маты, і па спіне бязьці халадок.

Калі выплачаш першы радок, калі выплусціш і... адпусціш, — не забудзе пазізі вусце, не падманецца, быццам зрок.

Калі выплаціш першы радок, — то спазнаеш радок адрэччы, што, як час і жыццё, хуткацечны, хуткаплынны.

Калі вымаліш першы радок, калі выпаліш, ды не спаліш, — узліццё аблілеена памяць на ваду, на зямлю, дзе Бог.

Калі выбеліш першы радок, — памудрэе радок апошні. І на трызне твай келіх парожні,

і па горле — лязовы глыток... 7 лістапада 2003

Маці. Мова. Кніга

(Працяг. Пачатак на 1-й, 3-й стар.)

— 68 першакласнікаў сёлета прыняла ЦШ № 1, а гэта — тры камплекты класаў, — расказвае дырэктар школы Ала КАВАЛІ. Увогуле ў Смаргоні шэсць школ і адна гімназія.

«Першым чалавекам, які пачаў друкаваць кнігі на нашых землях, быў беларус Франціск Скарына. Ён жыў у горадзе Полацку. Гэта было даўно — 500 гадоў таму, але і цяпер памятаюць пра яго. Яго імем названыя вуліцы, плошчы», — гэтыя радкі ў «Буквары» пададзеныя пад загалоўкам «Наш першадрукар». Есць і прыблізныя гадзі жыцця нашага асветніка. Так што нават у першым класе ўжо ведаюць, што ў наступным годзе — 520-я гадавіна з дня нараджэння першадрукара...

«Ведаеце, якое свята адбудзецца ў вашым горадзе?» — запытаў я ў вучню 11 класа на ўроку беларускай мовы.

Зразумела, дзеці ведалі. Каму, як не ім, удзельнічаць у свяце. Нашадкі Багушэвіча, яны з агенчыцаў у вачах гатовыя былі расказаць усю святочную праграму. Запытаў, ці чакаюць ад свята ча-

Маладыя смаргонскія маці на прагульцы ў адноўленай куточку горада.

старшыні Смаргонскага райвыканкама Аляксандра Вяроўці, заставаеце толькі «падняць» праект, узгадніць яго з адпаведнымі інстанцыямі (бо ў заканадаўстве з таго часу адбыліся змены) і знайдзіце скульптара, які тады перамог —

Льва Гумілеўскага. А як усё было зроблена, узліся за працу. Вынік якой кожны зможа ацаніць ужо заўтра — на ўрачыстым адкрыцці помніка.

На сядзібу Кушляны гасцей свята павязуць на аўтобусах. Му-

зей-сядзіба прыме сваіх наведвальнікаў падрыхтаваным: з абкошанай травой, спелымі яблыкамі на дрэвах і прывітальным словам загодчыка музея-сядзібы Алеся Жамойціна. Прынамсі такую карціну можна было назіраць у Кушлянах напярэдадні. Пра большае даведацца не атрымалася. Сам спадар адмовіўся размаўляць з журналістамі — трэба меркаваць, ён рыхтуе нешта надзвычай цікавае да прыёму гасцей, таму не хоча раней тэрміну агучваць усё сакрэты.

— Смешныя гэтыя гараджане, — прызнаецца Валерый Галікевіч, майстар лесу мясцовага лягаса, якому я вырашыў дапамагчы паграбці сена ля сядзібы. — Часта можна ад іх пачуць: «Вось добра вам у вёсцы: малако сваё, бульбачка свая...» А каб ведалі яны, што за гэтым малачком, за гэтай бульбачкай стаць! Нічога тады не хаче! Б. Гэта цяжкая праца, але яна корміць нас. У нашым статку кароў больш за трыццаць гадоў, вёска яшчэ жыве. Маладыя няшмат, але трохі ёсць. Звольшлага ж едучь у горад. Тых, хто застаецца, стараёмся навучыць усяму, што ведаем самі...

Любоў да працы ў Кушлянах перадаецца з пакалення ў пакаленне. Як і памяць пра Багушэвіча. (Заканчэнне на 5-й стар.)

Намеснік старшыні Смаргонскага райвыканкама Аляксандра Вяроўці не цураецца сям'янскай працы ні на бацькоўскай сядзібе, ні на музейным падворку ў Багушэвічах у Кушлянах.

госці незвычайнага. Чакаюць, і іх надзеі, зразумела, звязаныя з адпачынкам. Бо хоць ужо і тыдзень праішоў, як ідзе вучоба, летнія дзяткі ўсё ж калі так нядаўна...

Гэты клас — рускамоўны. Між іншым, кожны вучань размаўляў са мной па-беларуску, а адна дзятка нават прызналася, што збіраецца стаць настаўнікам роднай мовы. Шануюцца на Смаргоншчыне за пазнацы Багушэвіча.

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Ад Франціска да Франціска Відаць, не знойдзецца ў гэтых краях чалавека, які б не ведаў пра Франціска Багушэвіча. Не таму, што той быў вядомым на ўсю Беларусь «Мацеям Бурчакм», а таму, што нарадзіўся наш дудар на Смаргоншчыне — у вёсцы Кушляны.

Дзень беларускага пісьменства стане цудоўнай нагодай для адкрыцця ў гарадскім парку Смаргоні помніка сьлінным беларусу.

Конкурс на стварэнне помніка быў праведзены яшчэ ў 1992 годзе. І сёлета, які гаворыць намеснік

Віні Пух стаў дзяўчынкай і загаварыў па-беларуску

Наш малады змяляк Віталь Воранаў перакліў на беларускую мову знакамітую казку пра мядзведзя Віні і выдзіў. Цяпер кніжку чытае дзіця ў беларускай глыбоцкай.

Пазнаёміся я зусім выпадкова з гэтым маладым перакладчыкам, выдаўцом, літаратарам і мастаком, бакалаўрам англійскай філалогіі... Адлюбляюся гэта ў Глыбоцкім.

26-гадовы хлопец нарадзіўся ў Мінску. Вучыўся ў Глыбоцкім, у звычайнай школе. Прыехаў, каб сустрэцца з землякамі.

Падчас выступлення перад мясцовымі школьнікамі, а было гэта падчас акцыі, прысвечанай Дню беларускага пісьменства, успамінаў з настальгічна мясцовую школу, сваіх настаўнікаў. Удзячны за тое, што вельмі добра выкладала беларускую мову Тамара Шыльнэна. Супрацоўнікам мясцовай бібліятэкі падарыў экзэмпляр казкі на беларускай мове пра Віні і дыск з аўдыёзапісам.

— Я з задавальненнем працаваў над перакладам, — расказвае Віталь. І вельмі здзівіў мяне тым, што, на ягоны погляд, той самы Віні — гэта Віня (дзяўчынка). — У розных перакладах само «імя» Віні рознае. Напрыклад, у адной з вельмі савецкіх рэспублік Прыбалтыкі ведаюць яго як Вінік Пукс. Казка вельмі добрая. І, безумоўна, маленькія беларусы павінны мець магчымасць чытаць яе на роднай мове.

— Якім накладам выйшла кніга? — Усяго 2000 экзэмпляраў. Але, зразумела, давядзецца надрукаваць больш, бо попыт на кніжку ёсць. Як у Беларусі, так і ў таварыствах беларусаў за мяжой. Выдадзена кніжка ў маім выдавецтве «Белы крумкач» на ўласныя сродкі і пры дапамозе фундатараў. Прэзентацыя кніжкі адбылася ўжо ў Лондане, Вільносе, Маскве... Пастарнак, каб на майі Радзіме ў кожнай раённай бібліятэцы была кніжка.

Звяртаюцца да глыбоцкай моладзі. Віталь закніжы карыстацца багаццем беларускай мовы. І не ад свята да свята, а старацца гаварыць на ёй штодня. І не саромецца памылак.

— Я з задавальненнем працаваў над перакладам, — расказвае Віталь. І вельмі здзівіў мяне тым, што, на ягоны погляд, той самы Віні — гэта Віня (дзяўчынка). — У розных перакладах само «імя» Віні рознае. Напрыклад, у адной з вельмі савецкіх рэспублік Прыбалтыкі ведаюць яго як Вінік Пукс. Казка вельмі добрая. І, безумоўна, маленькія беларусы павінны мець магчымасць чытаць яе на роднай мове.

— Якім накладам выйшла кніга? — Усяго 2000 экзэмпляраў. Але, зразумела, давядзецца надрукаваць больш, бо попыт на кніжку ёсць. Як у Беларусі, так і ў таварыствах беларусаў за мяжой. Выдадзена кніжка ў маім выдавецтве «Белы крумкач» на ўласныя сродкі і пры дапамозе фундатараў. Прэзентацыя кніжкі адбылася ўжо ў Лондане, Вільносе, Маскве... Пастарнак, каб на майі Радзіме ў кожнай раённай бібліятэцы была кніжка.

Звяртаюцца да глыбоцкай моладзі. Віталь закніжы карыстацца багаццем беларускай мовы. І не ад свята да свята, а старацца гаварыць на ёй штодня. І не саромецца памылак.

— Я з задавальненнем працаваў над перакладам, — расказвае Віталь. І вельмі здзівіў мяне тым, што, на ягоны погляд, той самы Віні — гэта Віня (дзяўчынка). — У розных перакладах само «імя» Віні рознае. Напрыклад, у адной з вельмі савецкіх рэспублік Прыбалтыкі ведаюць яго як Вінік Пукс. Казка вельмі добрая. І, безумоўна, маленькія беларусы павінны мець магчымасць чытаць яе на роднай мове.

— Якім накладам выйшла кніга? — Усяго 2000 экзэмпляраў. Але, зразумела, давядзецца надрукаваць больш, бо попыт на кніжку ёсць. Як у Беларусі, так і ў таварыствах беларусаў за мяжой. Выдадзена кніжка ў маім выдавецтве «Белы крумкач» на ўласныя сродкі і пры дапамозе фундатараў. Прэзентацыя кніжкі адбылася ўжо ў Лондане, Вільносе, Маскве... Пастарнак, каб на майі Радзіме ў кожнай раённай бібліятэцы была кніжка.

Звяртаюцца да глыбоцкай моладзі. Віталь закніжы карыстацца багаццем беларускай мовы. І не ад свята да свята, а старацца гаварыць на ёй штодня. І не саромецца памылак.

— Я з задавальненнем працаваў над перакладам, — расказвае Віталь. І вельмі здзівіў мяне тым, што, на ягоны погляд, той самы Віні — гэта Віня (дзяўчынка). — У розных перакладах само «імя» Віні рознае. Напрыклад, у адной з вельмі савецкіх рэспублік Прыбалтыкі ведаюць яго як Вінік Пукс. Казка вельмі добрая. І, безумоўна, маленькія беларусы павінны мець магчымасць чытаць яе на роднай мове.

— Якім накладам выйшла кніга? — Усяго 2000 экзэмпляраў. Але, зразумела, давядзецца надрукаваць больш, бо попыт на кніжку ёсць. Як у Беларусі, так і ў таварыствах беларусаў за мяжой. Выдадзена кніжка ў маім выдавецтве «Белы крумкач» на ўласныя сродкі і пры дапамозе фундатараў. Прэзентацыя кніжкі адбылася ўжо ў Лондане, Вільносе, Маскве... Пастарнак, каб на майі Радзіме ў кожнай раённай бібліятэцы была кніжка.

Звяртаюцца да глыбоцкай моладзі. Віталь закніжы карыстацца багаццем беларускай мовы. І не ад свята да свята, а старацца гаварыць на ёй штодня. І не саромецца пам

«БУРШТЫНАМ СЛОВА СВЕЦЬ»

Калі некалькі дзён таму быў па справах у Глыбоцкім райвыканкаме, здзіўляе, што, аказваецца, сярод тых, хто працуе ў гэтым будынку, ёсць руплівец беларускай мовы. І нават усё справядства выдзе толькі па-беларуску. А потым, дзякуючы яму, пазнаёміся з яшчэ некалькімі такімі ж рупліцамі — людзьмі розных прафесій. А чаму здзіўляцца, што такія «праваднікі» роднай мовы ў маленькім горадзе — не рэдкасць? У Беларусі ж жывём!..

Адразу вельмі захацелася сустрэцца з гэтым чалавекам, службовы кабінет якога ў райвыканкаме.

Віталь Рыгоравіч ГАРАНОВІЧ — старшыня райкама прафсаюза работнікаў адукацыі і навукі. Прафкам у раёне аб'ядноўвае каля 1,8 тысячы чалавек.

— А ці праўда, як мне расказалі, што нават розныя паведаванні, пленумы і гэтак далей прыводзіце на беларускай мове?

— Так і ёсць. Спачатку некаторыя здзіўляліся: навошта? Нават з Віцебска прыежджаў да нас лідар прафсаюза і прыёмна быў уражаны. Вядома ж, мы не патрабуем, каб літаратуры ўсе гаварылі на сходах, пленумах па-беларуску. Хто не можа, не хоча, складана яму, хай гаворыць па-руску. Але заўважыў, што ўсё больш членаў нашага прафсаюза ў раёне вядуць да выкарыстоўваюць беларускую мову.

Я ж па спецыяльнасці мастацкі беларускай мовы і літаратуры. Быў дырэктарам школы № 3 больш за 21 год. Выступіў за тое, каб частка школы стала гімназіяй. І гэта здарылася некалькі гадоў таму. Шкада, што цяпер у Глыбокім няма ніводнай беларускамоўнай школы!

На жаль, пасля распаду СССР нашы людзі не вельмі ацанілі новыя магчымасці адроджэння нацыянальнай культуры, самасвядомасці. Шкада, што толькі адна газета «Звязда» выходзіць на беларускай мове. А астатнія нацыянальныя выданні?..

Дарчы, Віталь Рыгоравіч вельмі ганарыцца сваімі вылімы вучнямі. Штогод выпускнікі пасту-

ў гарадской «Тэатральнай зале», прысвечанай Дню беларускага пісьменства, звярнуўся да школьнікаў з заклікам шанаваць родную мову. Не карыстацца ёю толькі ад выпадку да выпадку, напрыклад, толькі на занятках па мове. І працягвай вершы (чытуў у скарачонам варыянце): «Дзень слова, свята мовы, уведзены ў закон. Ты скрыпяк адмысловы поўнагласныя зван... Бурштынныя слова свеціць у яе крышталевыя звоніцы. Ты — лепшая у свеце. Давайце гаварыць... па-беларуску».

Сустрэчы з творчымі людзьмі, такімі, як Віталь Гарановіч і іншымі сталі добрай традыцыяй у райцэнтры.

— Перад жыхарамі нашага раёна выступаюць творчыя людзі, раскаваюць пра свае кнігі, якія вылішылі, чытаюць вершы. І, безумоўна ж, не толькі на беларускай мове, але і на рускай, — раскавае супрацоўнік раённай бібліятэкі **Жанна ЮРКЕВІЧ**.

Я пачаў па адным беларускамоўным мерапрыемстве. Гледзячы ўбачылі фільм, пастаўлены па матывах творчасці Васіля Быкава.

Мясцовыя творчыя людзі: **Валенціна БАХІР**, якая працуе ў цэнтры сацыяльнай дапамогі «Крыніца» і піша вершы (вышэйшы першы зборнік), паз, аўтар некалькіх зборнікаў **Алесь ЖЫГУНОУ**, драматург і журналіст **Уладзімір САУЛІЧ**, звяртаючыся да новага пакалення, стараліся быць зразумелымі.

Зразумела, моладзь ёсць моладзь. Нехта і не вельмі уважліва слухае. Але бачылі б вы вочы тых юнакоў і дзяўчат, сэрцы якіх, упэўнены, закралі словы рупліўцаў мовы!

Аляксандр ПУКШАНСКІ. Фота аўтара. Глыбокае — Віцебск.

КНИЖНЫ ПАТРЫЯТИЗМ

Тое, што купляюць, залежыць ад таго, што чытаюць

У тралейбус ці электрычку можна ўзяць беларускую кніжку. І сабе прыемна зрабіць. І за таленавітую краіну парадавацца. Бо ў рэдкатара часопіса «Маладосць» пэўкі Раісы **БАРАВІКОВАЙ** ёсць адчуванне, што па слова Беларусі — гэта творы. Магчыма, калі чалавек вырашыць, што ён у душы пісьменнік, то можа дазволіць сабе не чытаць... Можна, таму ў нас няма праблемы з прыходам маладых літаратараў. Аднак беларускі літаратуры сёння бракуе чытачу. І ў гэтым ёсць пэўная несправядлівасць, бо ў літаратуры, як у каханні: патрэбныя дзве для жыццесцявядальнага працягу. Ён павінен быць, лічыць Раіса Баравікова, бо ёсць пачатак, які нясе жыццесцявядальны надзеі — наша маладая літаратура.

— Здаецца, што моладзь, якая прыходзіць у беларускую літаратуру, аддае перавагу менавіта беларускамоўнай літаратуры. Вы сочыце за гэтым працэсам і ведаеце. Ці так гэта?

— Спраўды, маладая літаратура ў сваёй большасці — беларускамоўная. І для гэтага ёсць падставы і пэўная глеба. Таму што гэта моладзь, якая нарадзілася і выхоўвалася ў той час, калі наша дзяржава стала незалежнай. Яны сябе ўсвядомілі грамадзянамі самастойнай краіны Беларусі. І яны вельмі добра разумеюць, што незалежнай краіны няма без сваёй мовы, культуры, без сваіх традыцый. Яны гэта падтрымліваюць, нават падкрэслена гарача. Ім вельмі хочацца і падабаецца быць беларусамі, ведаючы, што ёсць іншыя народы ў свеце. Нездарма вынікі прыёмных кампаній у ВНУ сведчаць пра тое, што больш і больш абітурыентаў выбірае беларускую мову пры тэсціраванні. Яны рытуэлююцца быць паўнагласнымі грамадзянамі сваёй краіны. Я пішу як творца для розных узростаў: для маленячкі дзіцяці, з пазыі перада старшакласнікамі выступаю і адзначаю, што яны адчуваюцца на беларускае слова. Яны зараз імкнучыся даведацца больш праз інтэрнэт і розныя інфармацыйныя сродкі, пашыраюць свой досвед і ў гісторыі і ў літаратуры Беларусі. І калі хто адчувае схільнасць да літаратуры, то спрабуе надрукавацца. І гэта таленавітая моладзь — вельмі шмат маладых аўтараў з рэгіёнаў, абласцей, там ёсць людзі, якія проста душоўна валодаюць беларускай мовай. Гэта ўжо сучасная беларуская літаратура, найноўшая. На іх уздзеянчаюць розныя літаратурныя ўплывы, бо яны зазіраюць у інтэрнэт, перад імі адкрываюцца магчымасці знаёмства з іншымі літаратурнымі светамі. Ім хочацца быць моднымі пісьменнікамі. Яны адсочваюць сучасныя плыні ў іншых літаратурах. Бывае, што назіраюцца пэўная доля апэганства, калі хтосьці лічыць сябе паслядоўнікам таго ці іншага еўрапейскага творцы. Потым яны таксама прыходзяць да сваёй глебы, да нашага беларускага характару, да нашага беларускага жыцця.

— Падаецца, што на першым этапе маладых аўтараў цікавіць сама літаратурная «тусоўка». Ці не губляецца за гэтым творчасць?

— Менавіта літаратуры ўласціва такая «тусоўчанасць». Памятаеце, у 20-х гадах мінулага стагоддзя колькі было розных літаратурных асацыяцый! — футурысты, акмеісты, «рапаўцы»... Хто ў яким кірунку працаваў, так і аб'ядноўваліся. Гэта пісьменнікі ўласціва. Потым ужо пісьменнікі розных кірункаў, стыляў, разгалінаванні ад'ядналіся ў творчы саюз. Але ўсё адно розныя кірункі існуюць. Па-

мення, што такое кніга. Таму што патэнцыйны малады чытач звычайна не да друкаванай кнігі, а да камп'ютара. Сучасная моладзь вельмі хоча быць «распунтай», яна любіць навуковую літаратуру, філасофскую, гістарычную. І ў літаратурныя тэксты можна ў інтэрнэце знайсці. А што да нашых аўчынных пісьменнікаў, то ёсць тут кансерватызм: не ўсе кляпоціцца пра свае сайты ў інтэрнэце, каб нешта змяшчаць там.

І яшчэ адзін момант: моладзі ўласціва кідацца на ўсё гучнае, на ўсё яркае, вельмі сучаснае. А нашай літаратуры бракуе рэкламы, таго самага «піяру». Прычым пісьменнікі іншых краін, у тым ліку нашы суседзі з Расіі, часта свайго «піяру» робяць на чымсьці недазвольным. Не столькі свой твор рэкламуюць, колькі сябе: з кім жанаты ці з кім разведзены, дзе правёў свой год адпачынку, з кім «тусававуў». Гэта як быка чырвонай анучай забавіць... Людзі паддаюцца. Але і звычайнае рэкламае — у Расіі ёсць часта літаратурныя перадачы, пры тым, што хапае і такіх, дзе гаворыцца пра калібр літаратурны антураж. Да такога антуражу, да нейкай эпатэжасці нашы пісьменнікі яшчэ не гатовыя.

— Ды можа яны сціплія, не любяць казачы пра тое, што праводзяць вольны час у роднай вёсцы? А была б рэклама сабе самому, вёсцы, адпаведна — краіне.

— І сціпласць ёсць. Ды наўрад ці хто зацікавіцца такой інфармацыяй. Хоць у нас ёсць столькі прыцягальных мясцін! Я сама хацела б выкарыць час, каб бываць у доме-музеі Напалеона Орды ў Іванаўскім раёне. Ці на той жа Аўгустоўскі канал трапіць. Ды наведваць мясціны, дзе жыла наша гісторыя. Думецца, толькі, што нашы людзі яшчэ не дараслі да такога патрыятызму, каб умесці захапіцца сваім. Найперш трэба захапіцца сваім — а потым усім астатнім. А ў нас надварот атрымліваецца. Калі нехта ожа пра нашага творцу добра ў якой-небудзь іншай краіне, тады толькі мы праявім цікавасць. Напаўна, ад недастатковасці вельмі высокага патрыятычнага паўчання. Вось хтосьці ўгадае актуальную праблему гэтага лета, якая тычыцца абсалютна ўсіх: як разгрукіць складкі, як распрацаваць нашы тавары? Магчыма, гэта стратэгія псіхалогі ўсё-го нашага мінулага жыцця — маю на ўвазе часы савецкага дэфіцыту. Калі ў нас не было свайго, яно некуды вынізілася, усё бегалі за імпартаў і лічылі, што гэта найвышэйшая шкала вартасці. Думкі, якія генетычна ўпліліся ў псіхалогію нашых людзей. А цяпер трэба выхоўваць у сабе патрыяты: свайго зямлі, свайго гісторыі, культурных традыцый, сваіх вырабаў, свайго мастацтва, літаратуры. Яно закладваецца і тымі кнігамі, якія чалавек чытае.

— У маладых творцаў ёсць пачуццё праеамнасці, працягу той літаратуры, якая нарадзілася і развілася ў мінулым стагоддзі? Ці сучаснай моладзі ўласцівы нігілізм?

— Гэты перыяд наша літаратура перажыла, напэўна, у 90-я гады, калі былі спаруды непрыхваваны нігілізм. Цяпер усё ўсталявалася.

Фота Кацярыны ДРОБАВА.

беларускай літаратуры чытача. — Нашаму часопісу 56 гадоў. Не адно пакаленне пісьменнікаў і чытачоў было звязана з «Маладосцю». Вельмі цікавы сучасны прэзак Сяргій Мінькевіч, мы друкавалі яго фантастычныя аповесці, апавяданні. А потым у яго з'явілася кніжка, напісана творы для дзіцяці. Цяпер можна казаць, што Мінькевіч адбыўся як пісьменнік. Мы яго ад нашага часопіса запрасілі на Святка пісьменства. Які Ахсан Спрычан. Першыя вершы яна друкавала ў «Маладосці», а прайшло якіх 10 гадоў — у яе ўжо кнігі, міжнародныя прэміі. Вось у такіх момантах мне радасна робіцца: «Маладосць» спраўдзіла сваё прызначэнне. Гэта вельмі светлае, чыстае ачаго, якое выпраўляе ў далёкі асця.

Цяпер вырашылі стварыць рубрыку «Літаратурная вучоба». Напрыклад, пачатковец прыносіць сваё апавяданне. Каб ён ведаў які мага больш пра сябе і свой талент, мы дамо гэтае апавяданне двум нашым вядомым прэзакам на сісленую рэцэнзію. Яны зробіць прафесійны разгляд апавядання, якое будзе ў тым жа нумары надрукавана. І нікі вершы мы будзем аддаваць на праверанне экспертаў. На сучасных рэцэнзіях чалавек будзе выцісць.

Але выхоўваць трэба і чытачоў. Мы робім акцыю, накіраваную на масавага чытача. Я не магу сказаць, што наша грамадства зусім нечытальнае; у метро, тралейбусе, электрычнае бачу, што людзі сядзяць з кніжкам. Якімі? Трэба іх скіраваць, каб чыталі сваю літаратуру. У нас шмат цікавых пісьменнікаў жывуць у абласных цэнтрах, у раёнах. Больш шанцаў стаць вядомымі ў сталічных пісьменнікаў. У глыбіні аўтару не так лёгка дайсці да свайго чытача. Таму мы вырашылі друкаваць твор паўнага аўтара з рэгіёна і ў той вобласці нададзям акцыю папулярнасці: дыспуты, сустрэчы ў бібліятэках, школах, каб абмеркаваць твор. Пачынаем з 11 нумара, ён традыцыйны берасцейскі. Будзем друкаваць аповесць для падлеткаў Валерыя Галева пра сучасны камп'ютарны свет. У берасцейскай будзе магчымасць прыняць удзел у абмеркаванні. Але наша акцыя на гэтым не заканчваецца, бо яе назва — «Чытаем усе!»

— Дзеля таго, каб падтрымаць маладую літаратуру Беларусі, яшчэ ў савецкі час спецыяльна заснавалі часопіс. Гэта была дзяржаўная справа. Цяпер, здаецца, справа дзяржаўнай ваданасці — звярнуць да сучаснай

Ларыса ЦІМОШЫК.

ДА РОДНАГА ШОЎ ПРАЗ ГІСТОРЫЮ

Гадоў з васьм таму, падчас святкавання чарговай гадавіны дзяржавы незалежнасці Рэспублікі Беларусь, шматлікія госці завіталі ў Сяньковіцкую школу, у тамтэйшы мемарыяльны павільён, прысвечаны памяці героя двух кантынентаў. Сціплія па мерах, той школьны музей найбольш уразіў экскурсіяй, якую віртуозна правёў адзін са стваральнікаў музея Анатоль Бензярчук. Ён так пранікнёна, так захапіўся і, галоўнае, з такой любоўю гаварыў пра знакамітага земляка, які военначальнік і фартыфікатара, публіцыста і кампазітара, так цікава распавядаў пра яго няспраўджанае каханне тут, на радзіме, што ўсе выходзілі проста зачараваныя экскурсіяй. І за спінай заставаўся словы, выведзеныя вялікімі літарамі на сцяне пакоя: «Імя Касцюшкава ў свеце, які зорка вольнасці нам свеціць». Пазней я даведалася, што яны таксама належачы п'яру Анатолія, які даўно і настойліва вывучае не толькі біяграфію Касцюшкі, але і радаводныя многія прадстаўнікоў берасцейскай шляхты, гісторыю сваёй малой радзімы Жабінкаўшчыны і Брэстчыны ў цэлым. Цяпер Анатоль ужо аўтар сямі кніжак па краязнаўстве і гісторыі свайго краю. Апошняя — «Святла для сэрца» — даўнава красамоўна гэтага года, — збор невялікіх апавяданняў пра мінулыя розныя рэгіёны Брэстчыны, разлічаны на дзіцяці школьнага узросту. Ён таксама аўтар многіх дзясяткаў навуковых артыкулаў і прац. Піша вылічюча па-беларуску.

З роднай мовай у Анатолія Расціслававіча, які выствіпаў, свая гісторыя. Хоць маці яго выкладдала беларускую мову ў школе і бацькава праца заўсёды была звязаная з родным словам, вучыўся ён у рускамоўнай школе, выхоўваўся, як сам сказаў, на праграма тэлебачання 80-х гадоў, якое было спрэс рускім. Цікавае да гісторыі ўжо тады вызначыла жыццёвы выбар. І ў 1986 годзе выпускнік адной з жабінкаўскай школ паступіў на гістарыю ў Гродне. Там захапіўся работай у бібліятэках і архівах. А пасля трэцяга курса выкладчык археалогіі Геннадзь Семянчук узяў Анатолія ў сваю экспедыцыю на раскопкі магілага пахавання ХІ стагоддзя на Віцебшчыне. Экспедыцыя была вельмі удадай, знайшлі многа экспанатаў,

Анатоль БЕНЗЯРЧУК.

якія сталі пацвярджэннем гіпотэзы настаўніка пра пачаткі балціцкіх і славянскіх плямёнаў. Жылі на выспе, адкуль была бачна Ігналінацкая атамная станцыя, на лодцы плавалі па возеры ў Латвію па прадукты (дзяржаўныя меры жады тады не было). Экспедыцыя яшчэ вызначалася тым, што ўдзельнічалі ў ёй толькі беларускамоўныя хлопцы, і нежк непрыкметна для сябе, як расказаў Анатоль, ён таксама загаварыў па-беларуску. А потым, пасля прыезда, напісаў свой першы ў жыцці газетны артыкул на роднай мове і адчуў нейкую асало-ду, адчуў, што пісаць трэба менавіта так.

Пасля заканчэння ВНУ вярнуўся дадому, стаў працаваць у школе. Выйшлі першыя кніжкі, таяк, як, напрыклад, «Наш край — Жабінкаўшчына», дзе ў папулярнай форме выкладзена гісторыя раёна ад найстарэйшых часоў да ХХ стагоддзя. Пазнейная — «Памяць нашае зямлі» — распавядае пра гісторыю-культурныя мясціны гэтага самабытнага і прыгожага краёвага раёна. Сёння былі настайкі ганарыцца, што ў раённай кнізе «Памяць» з 500 старонак — палова тэксту яго. Былы, таму што пазней Анатоль запрасілі на працу ў райаддзел культуры, дзе вывучэннем і папулярнасці гістарычнай спадчыны ён змог заняцца прафесійна. А літаральна некалькі месяцаў таму Анатоль Бензярчук перайшоў на працу ў раённую газету. І атрымаў магчымасць гаварыць родным словам з аўдыторыяй у некалькі тысяч чалавек.

Святлана ЯСКЕВІЧ.

НАЙЧЫСЦЕЙШАЯ КРЫНІЦА СЛАВЯНСКАЙ ПЕРШАРОДНАСЦІ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)
Беларускую мову вытока знаць ва ўсім свеце. У гэтым я пераканаўся, калі павышаў кваліфікацыю ў Карэлым універсітэце ў Празе. З якой пашанай адгуклася пра беларускую мову мае калегі з самых розных краін! Але мы ўсё яшчэ жывём у асяроддзі пастасвецізму, і таму наша мова — гэта ў многім беларуска-руская трасянка. У мяне шмат кніг прысвечаных гэтаму пытанню. І нават змены ў правіслае, якія нядаўна адбыліся, закралі вельмі невялікую частку таго, што нам трэба рабіць. Я думаю, што найперш нам трэба да родных карэнь звартацца, а не да таго пастасвецізма, па сутнасці савецкага, якое руінавала, нівелівала ўсе адметнасці і беларускай мовы, і іншых.

Украінцы, напрыклад, вельмі сур'ёзна ўзяліся за аднаўленне мовы. Альбо возьмем Казахстан. Там дзяржаўная мова — казахская, а руская выступае як афіцыйная. Працэнтаў на шосьдзясят тэлебачання трасноле на дзяржаўнай мове. У нас жа сёння няма ніводнага беларускамоўнага дзяржаўнага тэлеканала.

Павінна быць і дакументацыя па-беларуску. Напрыклад, калі б у краме было напісана «шукар», то людзі б і казалі: «Дайце мне шукра». Але ж там напісана «сахар»... І калі ўсё скрозь па-руску, то людзі думаюць, што функцыя беларускай мовы — як рэнайшай латынці ці царкоўнаславянскай мовы.

Беларускі народ, які па сутнасці трыста гадоў, я лічу, быў пад моўным удзікам (то польскім, то царска-

расійскім), настолькі прыніжаны псіхалагічна, маральна, што ён глядзіць так: ага, як зверку скажучы — усё будзе добра. Вось такі дух і такая ідэя. Мы вельмі многае страцілі за гэтыя трыста гадоў. Альбо як Хрушчов заявіў на ганку ўніверсітэта: «Чым хутчэй людзі загавораць па-руску, тым хутчэй мы будзем камунізмам». Вось гэта ўсё адкладвалася ў галовах нашых дзяўдоў, бацькоў, а потым перадавалася іх дзецям...

— **І тым не менш янаўна на рэстаўрацыі старажытнага замка учыліся са студэнтамі-валанцэрамі, для якіх, як падалося, модна, прэстыжна размаўляць па-беларуску. Што вы пажадаеце моладзі, усім нашым землякам, якія, так бы мовіць, у пачатку шляху да роднай мовы?**

— З аднаго боку, безумоўна, павінна быць вялікая адданасць сваёй культуры, мове, нацыі, народу. Разам з тым, да гэтага імкнення да адраджэння, аднаўлення свайго натуральнага, беларускага, павінны прыліжна ставіцца ва ўсіх адміністрацыйных структурах — пачынаючы з сельсавета, раёна і канчаючы самым высокім узроўнем.

Мы павінны разумець, што без адраджэння нацыянальнай культуры, нацыянальнай мовы нацыя знаікае. Калі знаікае нацыя — няма і дзяржава. Таму, каб дзяржава ўмацоўвалася, павінна быць актыўнае адраджэнне і развіццё нашай культуры, мовы. З самага пачатковага да заключнага этапа адукацыі, у ВНУ, і наогул ва ўсіх сферах. А для гэтага, безумоўна, неабходна сур'ёзна дзяржаўная падтрымка.

Барыс ПРАКОПЧЫК.

МАЦІ. МОВА. КНИГА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й і 4-й стар.)
Царква

Шансацатае па ліку Свята пісьменства прынясе жыхарам Смаргоні і свята духоўнае. Нарэшце ў іх з'явіцца свой праваслаўны храм.

— У нашым горадзе прахывае каля 37 тысяч чалавек, каталіку і праваслаўных прыблізна пароўну.

— расказаў «Звяздзе» пратаярэі **Рэй Анатоль, настаіцель Праабражэнскага сабора ў Смаргоні, благачыння Паўночнай акругі Навагрудскай епархіі.** — Зразумела, патрэба ў сваёй царкве ёсць і пакуль што гэтая царква будзе адзінай ў Смаргоні.

Наўрад ці хто думаў дваццаць гадоў таму, калі асвятлялі каменю будаўніцтва святыні, што ён будоўля зацянечна так надоўга.

— У крыптавай царкве, як частцы ўсёго храма, службы ўжо праходзіць, — працягвае пратаярэі. — Увогуле ж царква будзе асвечаная ў гонар Праабражэння Гасподняга. Маркучо, што ён асвечанне стане кумуляцыйнай свята. Працы, міх іншым, было ўкладзе на нямяла. Толькі за люты-сакавік мы паштатывалі і пафарбавалі каля трох тысяч метраў квадратных. Апошнія дні напярэдадні адкрыцця

толькі на ўкладцы граніту па падлогу працуе 25 чалавек. Працоўны дзень з 8 раніцы да 10 вечара. А ўвогуле брыгада складаюцца з 50-60 чалавек, плюс прыяжджан чалавек 40, атрымліваецца, што на працягу дня увогуле чалавек пад сто працуе...

Новаасвечаны храм аздобіць незвычайнай прыгажосці іканастас, які спецыяльна быў выраблены ў Жырковіцкім манастыры. Кадзіла ў храм таксама плануецца адно з лепшых, у Беларусі падобнага існуюць у Пакроўскім храме сталіцы і Брэсцкай крэпасці.

Адным з найважнейшых момантаў свята стане прыбыццё ў Смаргонь дабрадэятна агню ад труны Гасподняй, які на працягу чатырох дзён разам з рэспубліканскай навукова-асветніцкай экспедыцыяй «Дарога да святыхняў» крочыў па беларускай зямлі.

— Экспедыцыя з дабрадэятным агнём мы сустранем на ўездзе ў горад ля памятнага знака 2000-годдзя нараджэння Хрыстовага і адтуль харажымым ходам мы прыйдзем сюды — у храм, — распавядае пратаярэі Анатоль. — Затым будзе асвечанне святыні і першая літургія. Каля святыні будзе пасаджаны парк малітвы. 16 дрэў як

памяць аб 16-ай экспедыцыі.

Людзі
— Наш горад проста ажыў, — гаворыць супрацоўніца **Смаргонскай ЖКГ з пятаццягадоўным стахам Валенціна ЛАМАНОУСКАЯ**, якую я заспеў з пэндзлем у руках. — Ён расквітнеў у літаральным сэнсе слова. Я проста ў захапленні. Вельмі прыемна, вядома, што ёсць у ім разнычак і маёй працы. Працы маёй брыгады.

Дзесці хаты падтрымалі, фундамента падмазалі, туп помнік Леніну падфарбавалі (*смеіцца*). А царква — гэта увогуле радасць, якую нематчыма апісаць. Мне вельмі падабаецца, што зарас і саціл, і царква стаць на адным узроўні, а паміж імі масток цераз рэчку...

Мы гаворым з Валенцінай, а на плошчы работнікі ўжо пачынаюць мантраваць дэкарацыі. Зусім падобна іншая брыгада выгружае лаўкі. Дзесці нехта прабувае якасць апаратуры беларускім гімнам. Міні хтосьці ў часе чыста прыпынку, ход спыняюцца, глядзяць.

— Летась на дзень моладзі да нас прыежджаў спявак Сяргей Мі-

Фота Анатолія КЛЕПЧУКА.

Смаргонскія новабудуецца Свята-Трыніцкая царква ў абласным цэнтры горада.

ска, — гаворыць **смаргонец Мікалай ВАСЮТА**, якога разам з жонкай і маленячым дачкам я сустрэў ля плошчы. — Каго-небудзь з зорак эстрады спадзяёмся убачыць у гэтым годзе. Настрой, прынамсі, у нас бавыя. І смаргонскія вуліцы так папрыгажэлі, што нават адразу гонар узду за наш горад.

— Беларуская глыбінка апраўда нашы спадзяванні на ўсе сто, — гаворыць пра Смаргонь **Святлана КОЛАБАВА**, жонка ваеннага Аляксандра Колабавы, яа перагавялі ў Смаргонь на працу месяц таму. — Шмат крамуў, дзіцячых садкоў, што для нас вельмі акту-

альна (у сям'і падрастае маленячка Ксенія — **Аўт**). Я чула, што ў Смаргонь прыбудзе дабрадэятны агонь. Гэта, бадай, самае галоўнае, што мы хашелі ўбачыць.

— Смаргонь — невялікі горад, тут рэдка бывае шосьці такога звыш, — расказалі карэспандэнту «Звязды» **Алена Лідзія, навучнік адной з мясцовых школ.** — Таму, безумоўна, мы жывём у прадчуванні новых уражанняў. А калі шчыра — вельмі хочацца свята. І калі хоць на некалькі хвілін зазіблі

У МІНСКУ БУДЗЕ ЎСТАНОЎЛЕНЫ НОВЫ РЭКОРД ХУТКАСЦІ!

Сёння ў рамках Дня горада пры падтрымцы Нацыянальнага алімпійскага камітэта Рэспублікі Беларусь на тэрыторыі аэрапорта «Мінск-1» пройдзе этап Адкрытага чэмпіянату Беларусі па драгэісінгу (спрынтарскі зезд аўтамабіляў на 1/4 мілі).

Падчас чэмпіянату таксама пройдуць спартоўніцтва па шынцігу, Кубак аўтаклабуў, выстава навінак аўтапрама, паказальныя зезды класа GT і шмат іншага.

Дэген ВАРАКСА.

НЯВЕСТКА НЕ ПРАЦУЕ

Вам адказвае Юрыст Алена ДЗЕВОЙНА

Мой сын жаніўся на жанчыне, якая не хоча працаваць. Па дому яна таксама нічога не робіць, нават абеды для мужа не гатуе, а толькі настрайвае сына супраць мяне.

Згодна з артыкулам 26 Жыллёвага кодэкса права карыстання жылымі памяшканнямі ўзнікае на падставе дагавора найма або паднаймы жыллага памяшкання, права ўласнасці і на іншых падставах, не забароненых заканадаўствам.

Права ўласнасці на жылёе памяшканне, у адпаведнасці з артыкулам 102 Жыллёвага кодэкса, грамадзяне набываюць на падставе будаўніцтва жыллага дома (кватэры) або яго часткі, прыватныя часткі займаемага жыллага памяшкання дзяржаўнага жыллёвага фонду, прынацыя дома або кватэры ў спадчыну, набыцця на падставе куплі-продажу, дарэння або іншых грамадзянска-прававых здзелак, на іншых, прадугледжаных заканадаўствам, падставах.

Месца жыхарства, згодна з падпунктам 4.5 пункта 4 Палажэння, якое зацверджана Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусі ад 7.09.2007 г. № 413, — гэта месцазнаходжанне (адрас) жыллага памяшкання, права валодання, распараджэння і (або) карыстання якім узнікла ў грамадзяніна на падставах, устаноўленых заканадаўчымі актамі, і ў якім ён пастаянна або пераважна пражывае.

Калі ў сям'і сына народзіцца дзіця, атрымаць дзяржаўную дапамогу на яго яны змогуць. Дапамогі будуць назначана і выплачваюцца па месцы работы мужа. Не атрымае жонка вашага сына толькі дапамогу па цяжарнасці і родах, паколькі яна не працуе і не стаіць на ўліку ў службе занятасці як беспрацоўная.

Калі ў сям'і сына народзіцца дзіця, атрымаць дзяржаўную дапамогу на яго яны змогуць. Дапамогі будуць назначана і выплачваюцца па месцы работы мужа. Не атрымае жонка вашага сына толькі дапамогу па цяжарнасці і родах, паколькі яна не працуе і не стаіць на ўліку ў службе занятасці як беспрацоўная.

Анжэліка АГУРБАШ:

«НУ ЯК СКАЖАШ ПА-РУСКУ — «КЛЮКВА ТЫ МОЯ»?!»

Удацкім каралеўстве беларускай эстрады ніколі не было асабліва спакойна, але апошнім часам яе проста шторміць. Незадаволены ўсе ўсім: слухачы — якасцю музыкі і яе выбарам, выканаўцы — немагчымасцю развіцця і зарабляць сваёй творчасцю, прадзюсары — нізкім попытам...

Прад'яўляючы розныя прэтэнзіі, незадаволены сыходзяцца адным: у нашай эстрады праблемы, і праблемы вялікія. У чым яны крыюцца перш за ўсё, кожны мяркуе на свой лад. Мы, узгадваючы народную мудрасць, што вялікае лепш бачна здалёку, звярнуліся да чалавека, які глядзіць на сітуацыю пераважна звонку — да спявачкі Анжэлікі Агурбаш.

— На ваш погляд, чаго не хапае цяперашняй беларускай эстрадзе? — Па вялікім рахунку, на нашай сцэне не хапае беларускіх песень — я маю на ўвазе песень на беларускай мове. Я і сама мару як мага больш песень сляваць па-беларуску, шукаю іх, але, на жаль, штосяць грандыёзнае, раскошнае цяпер ніхто не нараджае...

— Яшчэ адным соррытэрам гэтага лета стала ваша дачка Дар'я, якая ўдзельнічала ў адным з вярхоўных канцэртаў, а потым перабралася працаваць на «Новую хвалю» ад Беларуска. Вы ўхваляеце імяненне дачкі зрабіць артысцкую кар'еру?

— Збольшага Даша робіць усё сама, а я толькі старарэжым не пераключыць і не аплячкі яе размерна. Яна ніколі не афішавала, што мая дачка, а я не падкрэслівала, што я — яе мама; у Маскве ўсяго года паўтара, як пра гэта ведаюць. У дачкі сваё каманда музыкантаў, аранжыроўшчыкаў, яна самастойна піша песні і тэксты на англійскай мове. Цяпер пацху запісава сваё сольны праект. Для мяне, даччы, было вялікай радасцю, што яна выбрала ў свой рэпертуар песню «Купалінка», зрабіўшы для яе модную аранжыроўку. І моладзь гэта прыняла на «Ура!» Увогуле, лічу, маладым людзям трэба часцей звяртацца да народных песень і да беларускай мовы. Нама нічога прыгажэйшага за нашу мову, нічога больш меладычнага. Я ў гэтым шцвёрта ўпоўнаеная, і таксама, у канцы беларускай песні — і гэта бюспрысціўны варыянт. Калі тхосы ў маёй прысутнасці пагардліва спытае: «Чым адрозніваецца гэта наша мова ад рускай?» — я заўжды жартую: «Уявіце сабе, па-беларуску вам скажуць ласкава «журванічка ты мая». Ну як гэта скажа па-руску — «клоквя ты мая?»». А усё безліч нашых трагных паказаў, прымавак, якім яна аналагаў у рускай! А народныя песні! На гэты яшчэ мова так каларытна і ярка прагучаць радкі песні! Толькі на беларускай. Таму давайце сляваць і гаварыць на ёй часцей, няхай наша мова гуцьчы і ў Беларусі, і за межамі краіны, на розных кантынентах...

Гутарыла Вікторыя ЦЕЛЯШУК. Фота з архіва спявачкі.

«АДТОК З ГАЛІНЫ САПРАЎДНЫХ ПРАФЕСІЯНАЛАЎ ДАПУСЦІЦЬ НЕЛЬГА»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.) Хачу падкрэсліць, што апошнія некалькі гадоў у галіне адукацыі практычна не назіралася рэальнага росту заробкаў, і даходы нашых работнікаў не паспявалі за інфляцыйнымі працэнтамі. Так, сярэднямесячная заробатная плата работнікаў галіны ў першым паўгоддзі гэтага года складала 692,3 тысячы рублёў.

— Мне здаецца, што педагогі дашкольных устаноў могуць толькі пазайздросціць школьным настаўнікам. У школе заробкі ўсё ж такі больш высокія, чым у дзіцячых садках. Да таго ж і працягласць водпуску ў настаўніцкіх не змянілася...

— Спраўды, заробкі педагогаў дашкольных устаноў не вытрымліваюць аніякай крытыкі, які заробкі педагогаў пазашкольных устаноў. Да таго ж і ў тых, і ў другіх былі скаронаны працоўныя водпускі, што дадаткова адрознівала сітуацыю і справакавала адток кваліфікаваных кадраў. Цяпер у дашкольных установах налічваецца па краіне 1300 вакансій: у дзіцячых садках катастрафічна не хапае выхавальнікаў і кухараў. І, на наш погляд, накіраванне на вакансіі выхавальнікаў маладых спецыялістаў, якія хоча і маюць педагагічную адукацыю, аднак не профіліную (што ўжо назіраецца ў шэрагу рэгіёнаў), не зможам прывесці да якаснага вырашэння кадравай праблемы.

Пасля заканчэння тэрміну адпрацоўкі па размеркаванні маладых спецыялістаў усё адно так не затырмляюцца, а будуць шукаць месца працы па сваім профілі. Я абсалютна ўпоўнены, што патрэбны

дзяржаўны падыход у стварэнні рэальнага стымулу для прыходу, а можа быць, і вяртання ў дашкольную адукацыю професіяналаў з вялікай пільгі.

Прафсаюз працягвае настойваць на аднаўленні працягласці водпуску шэрагу катэгорыі работнікаў галіны. Сёлета ў лютым цэнтральны камітэт паўторна звярнуўся ва Урад з просьбай вярнуцца да разгляду гэтых пытанняў, прыводзячы аргументы па кожнай катэгорыі работнікаў. Аднак, нягледзячы на тое, што наша пазіцыя знаходзіцца паразумна, вырашыць гэта пытанне пакуль удалося толькі ў дачыненні да работнікаў Нацыянальнага дзіцячага аздараўляльнага лагера

«Зубраня» ў кантэксце рэалізацыі Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусі № 417.

Дзеся справядлівасці заўважу, што ў шэрагу рэгіёнаў усё ж такі удалося вырашыць пытанне дазволу на дадатковы водпуск некаторым катэгорыям работнікаў сістэмы адукацыі. На Брэстчыне гэтыя пытанні вырашаны на абласным узроўні, вырашаны яны таксама ў Мінску і Гродне. Але гэта, так бы мовіць, прамежкавыя, меры падтрыманьня, а праблему трэба вырашаць на ўзроўні ўсёй краіны.

Да нашых дасягненняў я аднёс бы вырашэнне пытання з заменай выхавальнікаў кіраўнікаў дашкольных устаноў. З улікам нашых прапаноў у паставно Міністэрства працы ад 21 студзеня 2009 года № 6 былі ўнесены змяненні і далупніны, пасля чаго з'явілася магчымасць вызначыць кіраўнікаў дашкольных устаноў і іх намеснікаў даплаты за сумяшчэнне прафесій (пасадак), па

веліччыне аб'ёму работы, што выконваецца, ці выкананне абавязкаў работніка, які часова адсутнічае, у памерах да адной тарифнай стаўкі (кладу) супрацоўніка, якая змяняюць, у залежнасці ад аб'ёму работ.

— Аляксандр Аляксандравіч, наколькі мне вядома, узніклі праблемы і з прафесійным пенсійным страхаваннем работнікаў галіны адукацыі... — Ва ўмовах значных змяненняў заканадаўства па прафесійным пенсійным страхаванні ЦК прафсаюза быў вымушаны звярнуць увагу Міністэрства адукацыі на неадназначнасць трактовак новага заканадаўства і паняцця «выкладчыцкага дзейнасцю» рознымі дзяржаўнымі арганізацыямі, пасля чаго ў выніку ўзгоднена сумеснай працы сацыяльных партнёраў быў падрыхтаваны зварот міністра адукацыі ў адрас Міністэрства працы і сацыяльнай абароны, дзе тлумачылася наша пазіцыя на гэты конт. Лера за усё ўзніклі пытанні з уключэннем у стаж працы ўсіх відаў педагагічнай нагрузкі і метадзі вызначэння перыядаў працы ў класах з напўняльнасцю не ніжэй як 80 працэнтаў. Прыемна канстатаваць, што мы змаглі дасягнуць з Міністэрства працы і сацыяльнай абароны поўнага разумення. Цяпер сумесна вырашаюць пытанні прафесійна-нага пенсійнага страхавання, якія ўзнікаюць пры адсутнасці ў многіх установах адукацыі статусу юрыдычнай асобы. Гэта праблема асабліва актуальная для дашкольных устаноў.

— Наколькі актуальнай застаецца для сістэмы адукацыі праблема вытворчага траўматызму?

— Работы, якая праводзіцца прафсаюзам з наймальнікамі, прыносіць свой плён. Летась вытворчы траўматызм знізіўся на

15,2 працэнта. За першае паўгоддзе гэтага года адбылося 18 няшчасных выпадкаў, у тым ліку 6 цяжкіх, што таксама менш, чым у першым паўгоддзі 2008 года (28 і 7 выпадкаў адпаведна). Але не варта забываць, што за кожнай лёчай стаяць жыццёвыя людзі. Жаль, але прычым прафлактыкі вытворчага траўматызму часта натрыкаецца на аб'явавацца да жыцця чалавека, у тым ліку і да свайго, а таксама на некампетэнтнасць з боку некаторых кіраўнікаў. Увага грамадскасці і сродкаў масавай інфармацыі цяпер прыкаваная да выпадкаў траўматызму выхаванцаў у дашкольных установах. Не заўбодзі дзеянні і педагагічных работнікаў, і кіраўнікаў устаноў адукацыі адэкватныя сітуацыі. Нярэдка імяненне замаўчаюць ці схаваць гэтыя факты прыводзяць да яшчэ больш сумных наступстваў. У параўнанні з рэальнымі пытаннімі жыцця і здароўя які дзіцяці, так і педагагічных работнікаў, усё іншае, нават самыя глабальныя праблемы, падаюцца малазначнымі. Прадстаўнікі прафсаюза уваходзілі ў склад усіх камісій па прычынах устаноў адукацыі да новага навучальнага года.

Напрыканцы мне б хацелася павіншаваць усю педагагічную грамадскасць з пачаткам новага навучальнага года і пажадаць, каб работа прынесла усім толькі радасць і задавальненне. Наколькі паспяхова будзе новы навучальны год, ці апрадуае ён нашы надзеі, у многім будзе залежаць не толькі ад знешніх фактараў, але і ад таго, ці зможам мы з вамі разам — педагогі, менеджары адукацыі, прафсаюзны актыві — захаваць і памножыць лепшае з дасягненняў, увавоціць у жыццё нашы планы. Але пры гэтым мы ні ў якім разе не павінны ўпусціць узаемааруменне ў калектывах, без якой нашы агупня перамогі будуць проста немагчымыя.

Надзея НІКАЛАЕВА.

— На наступны тыдні дзяржаўнае «грачачы» лініі Міністэрства аховы здароўя (222 70 80) плануецца: 7 верасня — гаалоўны ўрач мінскай гарадской клінічнай бальніцы хуткай дапамогі Віктар Іванавіч СІРЭНКА; 8 верасня — гаалоўны ўрач 34 цэнтральнай раённай паліклінікі г. Мінска Дзмітрый Югенавіч ШАЎЦОЎ; 9 верасня — гаалоўны ўрач МГЦ МРДПНЗ Аляксандр Мікалаевіч ЯКІМЛЭЎ; 10 верасня — гаалоўны ўрач 11 мінскай гарадской паліклінікі Гелена Гермаінаўна САВІЧ; 11 верасня — гаалоўны ўрач 2 мінскай гарадской клінічнай бальніцы Віктар Панцэлевіч ІСАЧКІН; У графіку магчымых змяненняў.

ИЗВЕЩЕНИЕ О ПРОВЕДЕНИИ АУКЦИОНА по продаже объектов республиканской собственности и права заключения договора аренды земельного участка для обслуживания продаваемого недвижимого имущества

Table with 2 columns: Auction details (lot number, location, price) and Seller information (company name, contact details).

ВІНШАВАЛЬНАЯ БЯСЭДНАЯ ПЕСНЯ

Пасляваеннае пакаленне добра памятае радкі той песні, без якой не абыходзілася ніводнае застолле: «Выпьем за Родину нашу великую, выпьем и снова нальём». Яе натхніла спявалі франтавікі, успамінаючы загінуўшых сяброў, і моладзь, далучаючыся сэрцам і думкамі да гераічных спраў мужных бацькоў. Яна арганічна ўпляталася ў канву абрадавых спеваў на вясялях і радзінах.

Гэтым грамадзянска-патрыятычным духам напоўнена песня «Віншавальная», якой аўтары Васіль Раінчык і Уладзімір Някляў віталі новае тысячагоддзе. У ёй, як у малітве, асветлены асновы нашага існавання — Любоў, Сяброўства і само Жыццё, стваральнае, бясконцае. А ў прыпевае пазначаны межы нашай супольнай дзейнасці, тая святлыя, якой прысвячаем сваё жыццё. Гэта — родная зямля, наша духоўна неабдыменная Беларусь. Заўбодзі будзем яе ахінаць любоўю, мацаваць сяброўствам, упрыгожваць высакароднымі дзеямі і ўчынкамі...

Верш Уладзіміра НЯКЛЯВЕА. Музыка Васіля РАІНЧЫКА. Падрыхтаваў Міхась ШАВЫРКІН.

«ГАЛОЎНЫ ГЕРОЙ» Тэлебачанні ПЕРАХОДЗІЦЬ НА АСОБЫ

Папулярны праект, які выходзіць на тэлеканале «НТБ-Беларусь», у новым сезоне змяніў назву і фармат. Цяпер ён будзе называцца «Галоўны герой прадстаўляе», а па змесце пераборчыца ста шотыднёвага часопіса пра жыццё знакамітых людзей у серыю дакументальных фільмаў пра адметныя асобы, якія карыстаюцца найбольш увагай грамадскасці. Першы фільм, які распачне сезон 10 верасня — «Рускія тямніцы Майка Джэксана» — нагадае пра візіты нбюжчыка «караля поп-музыкі» ў Маскву. Упершыню Джэксан пабыў у расійскай сталіцы ў 1993 годзе літаральна за некалькі дзён да таго, як у Маскву ўвайшлі танкі; другая паездка адбылася незаўважана пасля выбараў першага прэзідэнта РФ у 1996 годзе. Па чутках, пасля сустрэч з расійскімі палітыкамі музыкант стаў закладнікам крамлёўскіх інтрыг. Паводле яшчэ адной версіі, у Расіі насамрэч Джэксан хаваў ад яго ўплывовых амерыканскіх ворагаў... Толькі цяпер, пасля смерці артыста, арганізатары і сведкі маскоўскай гастролі вырашылі раскрыць тямніцы тых візітаў.

Зрэшты, акрамя расказаўнаўняў і рэпартажу, у кожным з фільмаў «Галоўнага героя» сплунуцца таксама журналісцкія эксперыменты і нават гульнявыя сцэны з удзелам акцёраў. Пры гэтым, які сцвярджае стваральны праекта, незалежна ад абранай тэмы і персоні усё фільмы цыкла — абсалютныя эксклюзіўны.

1. Аукцион состоится 8 октября 2009 года в 11.00 по адресу: 230023, г. Гродно, ул. 17 Сентября, 39. 2. Аукцион является открытым, его участниками могут быть граждане, юридические лица и индивидуальные предприниматели Республики Беларусь, а также иностранные инвесторы. 3. Заявления на участие в аукционе принимаются Организатором аукциона по 2 октября 2009 года до 16.00 по адресу: г. Гродно, ул. 17 Сентября, 39, кабинет 6. К заявлению прилагаются следующие документы: - заверенная банком копия платежного поручения о внесении суммы задатка на текущий (расчетный) счет Организатора аукциона - Фонда «Гроднооблимушество» № 3642900000187, МФО 152101752 в филиале 400 Гродненского областного управления ОАО «АСБ Беларусбанк», УНП 500044549; - юридическим лицом Республики Беларусь или индивидуальным предпринимателем - копия документа, подтверждающего государственную регистрацию юридического лица или индивидуального предпринимателя, без нотариального засвидетельствования; - иностранным юридическим лицом - копии учредительных документов и выписка из торгового реестра страны происхождения (выписка должна быть подготовлена в течение шести месяцев до подачи заявления на участие в аукционе) либо иное эквивалентное доказательство юридического статуса в соответствии с законодательством страны происхождения, документ о финансовой состоятельности, выданный обслуживающим банком или иной кредитно-финансовой организацией, при необходимости легализованные в установленном порядке, с нотариальным заверенным переводом на белорусский или русский язык; - иностранным гражданином или лицом без гражданства - документ о финансовой состоятельности, выданный обслуживающим банком или иной кредитно-финансовой организацией, при необходимости легализованный в установленном порядке, с нотариальным заверенным переводом на белорусский или русский язык; - представителем заявителя (кроме случаев, когда юридическое лицо представляет его руководитель) - доверенность, выданная в установленном законодательством порядке, при необходимости легализованная в установленном порядке, с нотариальным заверенным переводом на белорусский или русский язык; При подаче документов заявителем (его представитель) представлять документ, удостоверяющий личность, а руководитель юридического лица также - документ, подтверждающий его полномочия. Представителям юридических лиц предоставляется право себе учредительные документы. 4. Желанием предоставляется возможность предварительно ознакомиться с объектами продажи. 5. Организатор аукциона вправе отказаться от проведения аукциона (продажи конкретного предмета аукциона) в любое время, но не позднее чем за три дня до даты его проведения; имеет право снять предмет аукциона с аукциона в любое время до объявления его проданным. 6. Аукцион по конкретному предмету аукциона признается несостоявшимся, если: - заявлении на участие в нем по конкретному предмету аукциона подано менее чем двумя участниками; - ни один из его участников после трехкратно-

го объявления первой цены не поднял аукционный номер; - ни один из его участников в соответствии с решением комиссии по проведению аукциона не был признан победителем. 7. В случае, если аукцион признан несостоявшимся в силу того, что заявление на участие в нем подано только одним участником, предмет аукциона продается этому участнику при его согласии по начальной цене, увеличенной на 5 процентов. Претенденту на покупку (участнику аукциона, выразившему согласие на приобретение предмета аукциона) сумма внесенного задатка учитывается при окончательных расчетах за право заключения договора аренды земельного участка и недвижимого имущества по договору купли-продажи. 8. Не допускается начало торгов и продажа предмета аукциона по начальной цене. После объявления очередной цены аукционист называет номер участника аукциона, который первым поднял аукционный номер, и указывает на него, а затем в соответствии с шагом аукциона объявляет новую цену. Аукцион продолжается до тех пор, пока по новой объявленной аукционистом цене аукционный номер поднимет только один участник аукциона. Аукционист называет последнюю цену и номер данного участника трижды и объявляет предмет аукциона проданным, а участника аукциона - победителем аукциона по соответствующему предмету аукциона. 9. Решение о предоставлении победителю аукциона (претенденту на покупку) земельного участка принимается местным исполнительным комитетом в течение 10 рабочих дней после утверждения в установленном порядке протокола о результатах аукциона. 10. Победитель аукциона (претендент на покупку) обязан в течение 10 рабочих дней со дня принятия местным исполнительным комитетом решения о предоставлении земельного участка внести плату за право заключения договора аренды земельного участка, возместить затраты на организацию и проведение аукциона, в том числе расходы, связанные с изготвлением и предоставлением участникам аукциона документации, необходимой для его проведения, расходы, связанные с формированием земельных участков и изменением земельных участков в результате такого формирования, государственной регистрацией в отношении этих участков. После совершения победителем аукциона (претендентом на покупку) указанных действий, но не позднее 2 рабочих дней, с ним в установленном порядке, в соответствии с условиями аукциона, Продавцом заключается договор купли-продажи недвижимого имущества, а местным исполнительным комитетом - договор аренды земельного участка. 11. Оплата стоимости приобретенного предмета аукциона осуществляется в установленном законодательством порядке: победителем аукциона (претендентом на покупку), являющимся резидентом Республики Беларусь, в рублях; победителем аукциона (претендентом на покупку), являющимся нерезидентом Республики Беларусь, в рублях либо в иностранной валюте по курсу Национального банка на дату платежа. Срок оплаты недвижимого имущества - в течение 30 календарных дней со дня заключения договора купли-продажи. 12. В случае невыполнения условий продажи объекта приобретателем имущества, договор купли-продажи расторгается в одностороннем порядке без компенсации затрат.

Журнал «Здароўе»

Выпуск № 33 (147)

Здароўе на талерцы

Пра «чорную» кашу

Імкненне арыстакратаў да вытанчанасці аднойчы згуляла з імі злы жарт. Яны адмаўляліся есці грэчку — з-за яе цёмнага колеру, нібыта нявартага іх «далікатных» страўнікаў, і пагардліва называлі грэчку «чорнай кашай», лічылі яе ежай для бедных. Мінула шмат гадоў, і ў XX стагоддзі грэчку пачалі называць «цярпавай крупай» за яе рэкорднае ўтрыманне пажыўных рэчываў.

Грэчка — гэта перш за ўсё жалеа, а таксама кальцый, калій, магній, фосфар, ёд, цынк, фтор, малібдэн, кобальт, вітаміны E, B₁, B₂, B₃, PP.

Збалансаванага бялку (а гэта значыць, што ён мае практычна ідэальны склад неземных амінакіслот) у грэчцы намога больш, чым у іншых крупах. Такі бялок па бялагічнай каштоўнасці можна параўнаць з бялком мяса, рыбы, яек.

Клятчаткі ў грэчцы крупах у 1,5—2 разы больш, чым у аўсе, ячных крупах, просе і рысе.

А вось чаго ў грэчцы — у адрозненне ад некаторых іншых крупаў — няма і быць не можа, дык гэта глютену. Таму ніякай алергічнай рэакцыі на яе можна не баяцца. Больш за тое, уключэнне грэчкі ў пастаныны рацыён пазбяляе ад неабруттаваных страхаў, нервознасці і садзейнічае паляпшэнню настрою, дзякуючы зольнасці гэтых крупаў, вы лёгка, без адчування цяжару (нейрагармон, які ўплывае на рухальную актыўнасць і матывацыю). Грэчка ачышчае печань.

Акрамя таго, яна вельмі карысная для кішчэчніка, паляпшае мазгавы кровазварот, выводзіць халестэрын, шлакі і цяжкія металы, падтрымлівае зрок. Да людзей з аслабленай функцыяй шчытападобнай і падстраўнікавай залозы, з анеміяй, запален-

нем нырак грэчка таксама паставіцца з павышанай увагай. І для дзябетыкаў гэтыя крупы любімы прадукт — яны з лёгкасцю змяняюць ім бульбу і хлеб.

Больш за ўсё медыкі паважаюць грэчку за яе зольнасць на ідэальны склад неземных амінакіслот) у грэчцы намога больш, чым у іншых крупах. Такі бялок па бялагічнай каштоўнасці можна параўнаць з бялком мяса, рыбы, яек.

Жаночыя сакрэты

ЗАЎСЁДЫ ПРЫГОЖАЯ І НЯСТОМНАЯ

3 пункту гледжання заходняга чалавека, раница — самы складаны час, поўны стрэсу і мітусні. Вас разрываюць на часткі муж, дзеці, хатнія гадаванцы, непалітычныя і яшчэ трыцца неадкладных спраў!

3 усходняга пункту гледжання, раница павінна быць прыёмнай і сапраўды добрай. Мэта ранішняга рытуалу — ачышчэнне ад знешніх і ўнутраных таксінаў, якія накопліваюцца ў целе. Яны вызначаюць не толькі тое, як вы будзеце сябе адчуваць увесь дзень, але і тое, як вы выглядаеце.

Ці вы жаваранак, які ніколі не прапускае світанца, ці сава, якая марудна пачынае новы дзень, — усё адно. Звычайна займае сабой з самай ранішай дапамога захаваць энергію на працягу ўсяго дня.

● **Уставайце разам з сонцам**

— каб лепш сябе адчуваць і лепш выглядаць. Не здзіўляйцеся, заўважыўшы прыпухласці каля вачэй: аёкі выклікаюць прылівам крыві да галавы і шыі з-за ляжачага становішча. Добра прамыць апухлыя павей вадой і нанясце спецыяльны крем ад ацёкаў (напрыклад, з кафіеінам або экстрактам зялёнага чаю, якія паскаржаюць цыркуляцыю крыві).

● **Вывіце шклянкі вады**

Вада — ключавы элемент арганізма. Калі ён абязводжаны, маршчыны больш прыкметныя, скура і выглядае, і адчуваецца сухой. Насупраць, калі ў арганізме дастаткова вады, скура становіцца рухавой і прамяністай. Каб з раницы лепш ачысціць арганізм знутры і прывесці бадзёрскі, дадаце ў шклянку цёплай вады па чайнай лыжцы мёду і соку лімона.

● **Зрабіце некалькі практыкаванняў**

20-хвілінная гімнастыка па эфектыўнасці роўная 3 кубкам кавы! Ранішняе размякчэнне — гэта бадзёрскасць і пазітыўны настрой на увесь дзень, засяроджана ад канфілічных сітуацый і стрэсу. Не абавязкова да світанна ісці ў спартзалу або каля аэробікі. Падыдуць звычайная хада, ёга, выкананне любімых практыкаванняў пад відэа.

● **Пасля чысткі зубоў ачысціце язык**

Ачышчэнне языка — не менш важны спосаб пазбавіцца ад таксінаў і, значыць, захаваць энергію. Дзве трэці скарэгу на дрэнны пах з рота выклікаюць размякчэннем бактэрыяў на задняй частцы языка, якія з'яўляюцца яшчэ і прычынай многіх захворванняў.

● **Зрабіце брасынг**

Брасынг — сухі масаж шчоткай — суперсродак для паляпшэння цыркуляцыі крыві і лімфы. Скура багатая на нервовыя канчэйкі, і стымуляванне іх з дапамогай масажу здольнае разбуліць усё цела. Працягвайце праводзіць 2—3 разы на тыдзень. Выкарыстоўвайце толькі шчотку з натуральным шчэцінем. Масіруйце ўсе часткі цела (акрамя твару і шыі), пачынаючы з рук і плячэй. Рабіце кругавыя рухі ў кірунку да сэрца.

● **Дадайте кантрасны трэнінг для сасуду**

Атрымайце асалоду ад цёплага душу, пасля чаго хутка апаласніцеся халоднай вадой — пад уплывам холаду на некалькі хвілін звужаюцца крываносныя сасуды, якія пашырыліся ад цяпла. Гэта зарадка энергія і стымуляе абмен рэчываў.

● **Умывайцеся**

Стараннае ачышчэнне твару вечарам даўно стала абавязковым. Аднак не менш важная гэта працэдура і раница: падчас душу або пасля яго. Усю ноч скура аднаўлялася, поры выдзялялі тлушч, і цяпер, калі іх не ачысціць, у скуры закупаюцца, скуры будзе цяжэй ачысціць арганізм ад шлакаў — а вы хутчэй стоміцеся. Раницай выкарыстоўвайце лёгкі ачышчальны гель, які надаць адчуванне свежасці, асабліва калі мыцце суправаджаецца масажам або лёгкім пілінгам з далікатнымі круглымі часткамі. Добра, калі пілінг утрымлівае м'яту, ментол, алей чайнага дрэва — гэта дапаможа скуры хутчэй прачнуцца.

● **Паснедайце дома**

Абавязкова знайдзіце час для снадчання. Правільна падабраныя і прыгатаваныя прадукты даюць зарад энергіі на увесь дзень і дапамагаюць добра выглядаць (скуры вельмі патрэбнае збалансаванае харчаванне для выпрацоўкі калагену і эласціну). Салата з аліўкавым алеем, аўсянка са жменькай аржаў або дэсерт з садавіны дапамогуць скуры і валасам ззяць на поўную сілу.

Увага! Падчас снадчання раім байкатаваць ранишнія навіны. Хутчэй за ўсё, яны прыносяць толькі адмоўныя эмоцыі і стрэс, а гэта не самы лепшы пачатак дня. Як выключэнне можна дазволіць толькі паведамленне аб аўтамабільных заторах або прагноз надвор'я.

лі вы правільна яе прыгатуеце. Правілы простыя: 1) не замочвайце крупы перад прыгатаваннем, тады асноўная частка карысных рэчываў застаецца на месцы; 2) вады налівайце на тую ж вышыню (ад узроўню грэчкі), якую займаюць і самі крупы; 3) падчас варкі старайцеся радзей здымаць накрывку і ўвогуле менш памешваць кашу, а каб яна не згарэла, проста гатуйце яе на слабым агні.

ГРЭЧКА З АРЖАМ І ЧАРНАСЛІВАМ

Вам спатрэбіцца: крупы грэчкі — 250 г, чарнасліў — 100 г, аржкі — 100 г, вада, соль.

Крупы прагрэць на патэльні, змяшаць з лыжкай алею. Чарнасліў прамыць, прыпусціць у невялікай колькасці вады і, выдалішы костачкі, парэзаць на кавалачкі. Ядры аржаў здрабніць. Крупы змяшаць з аржамі і чарнаслівам, заліць кіпенем, пасаліць і варыць пад накрывкай, на слабым агні, 20—30 хвілін. Кашу падаваць гарачай, з вяршкамі або сметанай.

СУП ГРЭЧКІ

Спатрэбіцца: 3/4 л вады, 4 бульбы, 1 морквіна, 1 цыбуліна, 1 шк. грэчкі крупаў, зялёнага, соль.

Уваду, якая кіпіць, апусціць нарэзаную бульбу; калі сумесь зноў закіпіць, дадаць прамытую грэчку, моркву, надзёртую на буйной тарцы, цыбулю, сушанае або свежае зялёнае, соль. Варыць яшчэ 20 хвілін.

Алергія на хатні пыл (а насамрэч — на кляшчоў) праўляецца ва ўскладненым дыханні, задышчы, хрыпах у грудной клетцы, прыступак кашлю, закладзенным носе, чханні, пачырваненні вачэй і свербі, высіпцы на скуры. Сімптомы адзначаюцца на працягу ўсяго года, але самаадчуванне можа пагаршацца восенню і зімой, калі вільготнасць паветра

ВОСТРЫ АПЕНДИЦЫТ ПАГРАЖАЕ ГІБЕЛЛЮ

Рост выпадкаў ускладненага апендыцыту і смяротных зыходаў, абумоўлены гэтым гэтым станам, адзначаюцца сярод людзей сталага ўзросту Мінскага раёна. Недастаткова ўважлівасць да свайго самаадчування, несвоечасовыя звароты па кваліфікаваную дапамогу робяць намананні хірургаў фактычна бессэнсоўнымі.

Сталыя людзі часта пакутуюць ад цялага шэрагу захворванняў, і таму з'яўленне такога сімптому, як боль у жываце, не выклікае ў іх заклапочанасці. Аднак трэба мець на ўвазе, што з цягам часу болевая мякка, які здольнасць арганізма да аджыццявага адказу на запаленне змяншаецца, інакш кажучы, сімптомы вострага апендыцыту з узрастаннем становяцца менш выразнымі. Дрэнную паслугу робіць ў іх распаўсюджанае ў народзе меркаванне, быццам, апендыцыт — захворванне «не смеротнае», што таксама спрыяе спозненаму звароту да ўрача.

Аднак паводле звестак сусветнай літаратуры, смяротнасць ад ускладнёных формаў апендыцыту

вышэйшая. Такім чынам, кляшчы могуць справакаваць бытавую форму бранхіяльнай астмы.

Выбіраем матэрыялы, кантралюем вільготнасць

Улюбёнае месца «пражывання» пылавых кляшчоў — пасцельныя рэчы. Асабліва кляшчы падабаюцца падушкі з набійкай з пер'я — апошня хутка становяцца амаль невычарпальнай крыніцай алергенаў. З гэтага пункту гледжання сінтэтычныя падушкі — лепшыя. Каб кляшчы не змаглі «прарвацца» вонкі, прасціны, падокоўранкі і навалочка павінны быць выраблены са шчыльнай тканіны, якая дрэнна прапускае пыл. Можна нават набыць спецыяльныя антыбактэрыяльныя чыхлы.

Чым менш пылу, тым менш і пылавых кляшчоў. У кватэры варта пазбавіцца ад аздабляльных матэрыялаў, які «збіраюць» пыл. Ададце перавагу паркету і ламінату замест дыванавага пакрыцця, змяніце цяжкія тканінныя гардзіны на жалюзі або лёгкія фіранкі, не ператварайце спальню ў склад мяккіх цацак. Не захоўвайце рэчы пад ложкамі і на шафах. Сваё і дзіцячае адзенне

трымайце ў закрытай шафе, а вярнуць з футра хавайце ў спецыяльныя чыхлы.

Пылавым кляшчам падабаецца высокая вільготнасць. Аднак не варта і «перасушваць» паветра — гэта таксама садзейнічае развіццю захворванняў дыхальнай сістэмы, у тым ліку астмы. Рэжым, які больш-менш камфортны для людзей і які дазваляе кантраляваць папуляцыю пылавых кляшчоў, — гэта 40—50 % вільготнасці.

Прыбіраем, мыем, знішчаем

Лёгкаю вільготную ўборку пажадана праводзіць штодзень, асабліва ў спальні. Праціраць неабходна ўсе гарызантальныя паверхні (папіцы, верх шафы, падаконнікі і г.д.). Ўборку з пыласосам праводзіце не радзей як раз на тыдзень. (Дарэчы, «гусці» ў спальні варта не паазней, чым за дзве гадзіны да сну, — інакш пыл не паспее асеці.) А калі ў хаце ёсць жывёлы, пыласосіць гаспадарам трэба яшчэ часцей — 3—4 разы на тыдзень. Пры гэтым влікае значэнне мае герметычнасць пылазборніка. Бо поўсць жывёл, пасля таго яна была сабраная пыласосам, можа стаць крыніцай дрэннага паху. Але калі ўнутраны рэзервуар пыласоса дастаткова шчыльны, гэтай праблемы можна пазбегнуць.

Пасцельную бялізну трэба мыць не радзей як адзін раз на тыдзень. Мыць яе ў гарачай вадзе, працягласць цыклу пры тэмпературы 60 °С — каля гадзіны. Пасля чаго бялізну неабходна старанна прапаласкаць — як гаварылася вышэй, цэлы мёртвых кляшчоў таксама з'яўляюцца моцнымі алергенамі.

Дзецям не варта браць з сабой у ложка мяккія цацкі. Апошняя неабходна мыць у цёплым мыльным растворе як мага часцей, а адзін раз на тыдзень іх рэкамендуецца класці на ноч у марзілінную камеру.

Рэкамендуецца таксама праветраваць пасцель. Не радзей як 2 разы на тыдзень выбываеце падушкі і чысціце матрацы пыласосам. Калі ёсць магчымасць, выносьце іх на вуліцу або на балкон — пад прамым сонечным прамянем або на мороз — і тое, і другое забівае пылавых кляшчоў.

Апошнім часам шырока прымяняюцца аэразолю з акарыцыдамі — хімічнымі рэчывамі, якія забіваюць пылавых кляшчоў. Але многія ўрачы лічаць іх бескарэйнымі, бо гэтыя прэпараты не зніжаюць узровень алергенаў на працягу года, а падтрымліваюць рэзка ўзрослай колькасцю рэшткаў кляшчоў, а да таго часу, як ад апошніх удаецца пазбавіцца, папуляцыя зноў аднаўляецца.

У аптэках залаты карань прадаецца ў выглядзе гарбаты прэпарату «Экстракт радыёлы ружавай вадкі». Але і ў хатніх умовах з яго можна прыгатаваць гаючае зепле.

● Настойка карнішча: вазьміце 50 г здробненай сыравіны на 0,5 л 40-працэнтнага спірту (гарэлкі), настойвайце 2 тыдні ў цёмным месцы. Прымайце па 20—30 кропляў 3 разы на дзень за 30 хвілін да яды. Апошні прыём павінен ажыццяўляцца не паазней, чым за 3—4 гадзіны да сну.

● Настой карнішча: 10 г здробненай сыравіны заліце 200 мл кіпеню, настойвайце 4 гадзіны, працадзіце. Прымайце па 1/2 шклянкі 2—3 разы на дзень.

● Аплікацыя экстракту радыёлы ружавай, разведзенага вадой (1:10), на дзясны рэкамендуецца пры лячэнні парадонтозу, пінгіту, пасля зняцця зубнога каменя. Працягласць працэдуры 15—20 хвілін.

● Гарбата з радыёлы: заліце 1 ч. лыжку здробненага карнішча 1 л кіпеню і кіпяціце 10 хвілін. Настойвайце пры пакавай тэмпературы 30—40 хвілін, прымайце па 1—2 шклянкі на дзень, дадаўшы на смак цукар або мёд.

● Альбо прыгатуйце гарбату, у якую пакладзіце суніцы, лісце чорных парэчак, траву зверабю і чабару (узятыя роўнымі часткамі). 2—3 ст. лыжкі сумесі заліце літрам кіпеню, настойвайце на працягу гадзіны. Такая гарбата танізуе, паляпшае абмен рэчываў.

● А гэта гарбата добра праганяе смагу, здымае стомленасць: змяшайце лісце радыёлы ружавай (6 частак), лупіны яблыка (20 частак), пясціцы шыпшыны (1 частка), заварыце і піце, як звычайную гарбату, у любой колькасці.

Увага! Курс лячэння радыёлай ружавай павінен прызначаць урач. **Радыёла супрацьпаказана пры высокім ціску, павышанай нервовай узбудлівасці, бяссонніцы, а таксама пры вострых інфекцыйных і вірусных захворваннях. Не рэкамендуецца прымаць яе дзецям ва ўзросце да 12 гадоў, цяжарным і кормячым жанчынам.**

Хуткая дапамога

мачыць урач-хірург Мінскай абласной клінічнай балніцы **Аляксандр ГРЭСЬ**. — Часам спачатку з'яўляюцца пачуцці цяжару, мляоснасць і толькі потым боль. Як правіла, ён узнікае ў верхняй палове жывата, а потым перамяшчаецца ўправа і ўніз. Хворыя могуць адчуваць боль у правым падрабрыні і боль, які аддае ў спіну або задні праход. Нярэдка павышаецца тэмпература, з'яўляецца мляоснасць, ваніты, аднаразовае вадкі стул, можа знікнуць апетыт. Пры з'яўленні такіх сімптомаў неабходна

тэрмінова звярнуцца да ўрача, а да гэтага моманту не варта прымаць сродкі ад болі і іншыя лекавыя прэпараты, гэта можа ўскладніць пастанову дыягназу. Таксама забараняецца есці і піць. Ні ў якім разе нельга выпадкі да жывата грэлку, паколькі цёплыя прыяе спрыяе развіццю хваробы. Можна толькі холад — цылафанавае пакеці з лёдам. Агляд ўрача неабходны нават у тым выпадку, калі моцны боль сцішчыўся. Гэта нярэдка сустракаецца пры пераходзе хваробы ў самую цяжкую стадыю...

ГОМЕЛЬСКИЙ ГОРОДСКОЙ ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ

7 октября 2009 г. проводит открытый аукцион по продаже земельных участков в г. Гомеле под индивидуальное жилищное строительство

№ лота	Адрес земельного участка: г. Гомель	Кадастровый номер участка	Площадь (кв.м.)	Начальная цена, бел. рублей	Сумма задатка, бел. рублей	Затраты на подготовку документации, бел. рублей	Условия продажи объекта, целевое назначение	Характеристика инженерных коммуникаций строений и сооружений, инженерно-геологических условий	Порядок предоставления информации о состоянии окружающей среды	Состояние окружающей среды
1	ул. Руднянская, 30, район п. Прибор.	340100000006003164	1123	5 400 000	500 000	522 385	в собственности для строительства и обслуживания жилого дома	Район застройки расположен на расстоянии 10 км от городской черты. Подъезд осуществляется рейсовым автобусом, железнодорожным транспортом, маршрутными такси. По инженерным сетям имеются водопровод, газопровод, лифтовая канализация и электроснабжение. Внутриквартальные дороги имеют грунтовое покрытие.	Порядок предоставления информации о состоянии окружающей среды: по адресу: г. Гомель, ул. Советская, 21а, Управление коммунальной собственности и приватизации городского кабинета № 4; с участками в натуре — по месту нахождения участков.	Благоприятное. Район защищен лесным массивом и удален на значительное расстояние от промышленных предприятий.
2	ул. Руднянская, 31, район п. Прибор. См. примечание 2	340100000006003438	1125	5 500 000	500 000	375 268				
3	ул. Волковская, 25, район п. Прибор. См. примечание 2	340100000005004815	1103	5 400 000	500 000	386 932				
4	ул. Волковская, 17, район п. Прибор. См. примечание 2	340100000005004319	1102	5 400 000	500 000	457 715				
5	ул. Теренинская, 20, район п. Прибор. См. примечание 2	340100000006003439	1099	5 400 000	500 000	356 707				
6	ул. Теренинская, 9, район п. Прибор. См. примечание 2	340100000006003442	1098	5 400 000	500 000	396 998				
7	ул. Узовская, 31, район п. Прибор. См. примечание 2	340100000005004318	1125	5 400 000	500 000	452 895				
8	ул. Узовская, 22, район п. Прибор. См. примечание 2	340100000005004315	1123	5 400 000	500 000	522 385				
9	ул. Телешовская, 50, район п. Прибор. См. примечание 2	340100000006003432	1109	5 400 000	500 000	372 782				
10	вблизи ул. Оранжерейной, участок № 28 по генплану. См. примечание 3	340100000002003931	967	11 400 000	1 100 000	329 101				
11	вблизи ул. Оранжерейной, участок № 29 по генплану. См. примечание 4	340100000002003934	988	11 600 000	1 100 000	342 993	в собственности для строительства и обслуживания жилого дома	Район застройки расположен на расстоянии 10 км от городской черты. Подъезд осуществляется рейсовым автобусом, железнодорожным транспортом, маршрутными такси. По инженерным сетям имеются водопровод, газопровод, лифтовая канализация и электроснабжение. Внутриквартальные дороги имеют грунтовое покрытие.	Порядок предоставления информации о состоянии окружающей среды: по адресу: г. Гомель, ул. Советская, 21а, Управление коммунальной собственности и приватизации городского кабинета № 4; с участками в натуре — по месту нахождения участков.	Благоприятное. По ветровому режиму преобладают северозападные и южное направления.
12	ул. Брянская, 146. См. примечание 5	340100000002000147	735	5 700 000	500 000	358 276				

1. Организатор аукционных торгов — управление коммунальной собственности и приватизации городского хозяйства. 2. Объекты выставляются на аукционные торги в соответствии с Положением о порядке организации и проведения аукционов по продаже земельных участков в частную собственность, утвержденным постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 26.03.2008 г. № 462. Всем желающим предоставляется возможность предварительного ознакомления с документами по каждому объекту в натуре.

3. Аукцион состоится 7 октября 2009 г. в 15.00 в Гомельском горисполкоме по адресу: г. Гомель, ул. Советская, 16, при наличии не менее двух участников на каждый лот.

4. К участию допускаются физические лица, граждане Республики Беларусь, подавшие в комиссию следующие документы: заявление по установленной форме; заверенные банком копии платежных поручений, подтверждающие внесение задатка в размере, указанном в извещении, на р/с 362402000239 в филиале 300 ГОУ ОАО «СБ Беларусбанк» г. Гомель, ул. Фрунзе, ба МФО 151501661; УНП 000251518, управление коммунальной собственности и приватизации городского хозяйства.

Кроме того, предоставляется гражданином — копия документа, содержащего идентификационные сведения гражданина, без нотариального засвидетельствования; представителем гражданина — нотариально удостоверенная доверенность. При подаче документов на участие в аукционе гражданин Республики Беларусь предъявляет паспорт, представителю гражданин — документ, удостоверяющий личность.

5. Кроме стоимости предмета аукциона и затрат на подготовку документации, победитель обязан возместить организатору торгов затраты на подготовку и проведение аукциона. Оплата стоимости предмета аукциона и возмещение расходов, связанных с проведением аукциона, подготовкой документации осуществляется в установленном порядке в течение 10 рабочих дней со дня принятия Гомельским горисполкомом решения о предоставлении победителю земельного участка.

6. Документы для участия в торгах принимаются по рабочим дням с 9.00 до 17.00 по 1 октября 2009 г. включительно по адресу: г. Гомель, ул. Советская, 21а, управление коммунальной собственности и приватизации городского хозяйства (каб. № 4). Заключительная регистрация участников аукциона с 14.00 до 14.50 в день аукциона по указанному выше адресу.

Примечания:

1. На перспективу развития по проекту застройки предусмотрено: по району п. Прибор: в связи с тем, что район застройки примыкает к

КОНТАКТНЫЕ ТЕЛЕФОНЫ: 77 69 35; 77 67 27; факс: 77 67 27. Информация размещена на сайте: www.gorod.gomel.by

Лечимся без лекаў

РАДЫЁЛА РУЖАВАЯ — ПРЫРОДНЫ СТЫМУЛЯТАР

Радыёла ружавая — адна з самых вядомых лекавых раслін. Многім людзям больш знаёмыя яе народныя назвы — «залаты карань», «ружавы карань». Назву «залаты карань» радыёла атрымала па карнішчы, якое мае колер «старой пазалоты» з перламутравым блыскам. А вось назва «ружавы карань» паходзіць ад паху свежага карнішча, падобнага на пах рыбы.

Карані радыёлы ружавай утрымліваюць дубільныя рэчывы, эфірны алей, вугляводы, бялкі, тлушчы, воск, спірты, флаваноіды, арганічныя кіслоты (яблычную, лімонную, бурштываю, шчаўеую), антрапіказіды, макра- і мікраэлементы (марганец, медзь, селен, цынк, кадмій, хром і інш.).

Лекавыя ўласцівасці гэтай расліны вядомыя здаўна. Яна аказвае шматплановае стымуляючае дзеянне: дабратворна ўплывае на цэнтральную нервовую сістэму (павышаеца канцэнтрацыя ўвагі, працаздольнасць, паляпшаецца памяць), павялічвае фізічную вынослівасць; павышае артэрыяльны ціск; садзейнічае нармалізацыі абменных працэсаў; рэгулюе ўзровень глюкозы ў крыві; актывізуе функцыю шчытападобнай залозы і палавых залоз; дае жаўцягонны эфект; валодае ўласцівасцямі адаптагена — павышае устойлівасць арганізма да неспрыяльных фактараў знешняга асяроддзя. Вонкава прымяняецца ў выглядзе прымокач або мазяў для лячэння ран, нарываў, высіпкі на скуры.

Акрамя таго, прэпараты радыёлы ружавай прымяняюць пры туберкулёзе лёгкіх, маляроўі, хваробах страўніка, палавой дысфункцыі, раннім клімаксе; пры дэпрэсіўных станах у хворых на алкагалізм; у спалучэнні з фізічнымі практыкаваннямі — пры лячэнні атлусцення.

У аптэках залаты карань прадаецца ў выглядзе гарбаты прэпарату «Экстракт радыёлы ружавай вадкі». Але і ў хатніх умовах з яго можна прыгатаваць гаючае зепле.

● Настойка карнішча: вазьміце 50 г здробненай сыравіны на 0,5 л 40-працэнтнага спірту (гарэлкі), настойвайце 2 тыдні ў цёмным месцы. Прымайце па 20—30 кропляў 3 разы на дзень за 30 хвілін да яды. Апошні прыём павінен ажыццяўляцца не паазней, чым за 3—4 гадзіны да сну.

● Настой карнішча: 10 г здробненай сыравіны заліце 200 мл кіпеню, настойвайце 4 гадзіны, працадзіце. Прымайце па 1/2 шклянкі 2—3 разы на дзень.

● Аплікацыя экстракту радыёлы ружавай, разведзенага вадой (1:10), на дзясны рэкамендуецца пры лячэнні парадонтозу, пінгіту, пасля зняцця зубнога каменя. Працягласць працэдуры 15—20 хвілін.

● Гарбата з радыёлы: заліце 1 ч. лыжку здробненага карнішча 1 л кіпеню і кіпяціце 10 хвілін. Настойвайце пры пакавай тэмпературы 30—40 хвілін, прымайце па 1—2 шклянкі на дзень, дадаўшы на смак цукар або мёд.

● Альбо прыгатуйце гарбату, у якую пакладзіце суніцы, лісце чорных парэчак, траву зверабю і чабару (узятыя роўнымі часткамі). 2—3 ст. лыжкі сумесі заліце літрам кіпеню, настойвайце на працягу гадзіны. Такая гарбата танізуе, паляпшае абмен рэчываў.

● А гэта гарбата добра праганяе смагу, здымае стомленасць: змяшайце лісце радыёлы ружавай (6 частак), лупіны яблыка (20 частак), пясціцы шыпшыны (1

